

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

Nr. 2 (4) Veebruar 1932. II aastakäik

Eesti Kirjanduse Selts

RAAMATUKOGUDELE

Oma aatelite harrastuste kõrval kirjanduse ja teaduse põlul püüab Eesti Kirjanduse Selts pühendada vajalikku tähelepanu ka tema alasse puutuvaile praktilisile ülesandeile. Ta ei rahuldu mitte ainult väärtuslike raamatute kirjastamisega, vaid hoolitseb ka, et raamatud kiiresti jõuaksid neid ootava kirjandussõbra — lugeja kätte. Aastate kestel Eesti Kirjanduse Selts kontaktis raamatukogude suurema ainelise toetajaga, Haridusministeeriumiga, varustab raamatukogusid kõige nõuetava kirjandusega nii kodumaal, kui ka eesti asundusis välismail, ning Seltsi tööd on raamatukogude poolt seni hinnatud üksmeelse rahuloluga.

Edaspidi tahab Selts vastu tulla raamatukogudele senisest veel suuremal määral ja sõlmida nendega kirjanduse levitamisel veel tihedamaid sidemeid.

Eesti Kirjastajate ja Raamatukauplejate Ühingu määruste järele võivad maal asuvad raamatukogud saada hinnaalandust 10%, linnasolevad üldse mitte. Oma liikmeile aga võib Eesti Kirjanduse Selts anda hinnaalandust kuni 20%. Seda kasutavad ka mitmed raamatukogud, kes on Seltsi liikmed. Seda soodustust saaksid kasutada ka need kogud, kes astuvad Seltsi liikmeks. Liikmeks astumine toimub vastava sooviavalduse esitamisega Seltsi eestseisusele otse või Seltsi lähema kohapealse usaldusmehe kaudu, kelle aadresse saab Seltsi büroolt. Asutiste ja ühingute liikmemaks on 5 krooni aastas, 20 krooni ühekordselt, selle võib saata Seltsile liikmeksastumise sooviavalduse kaasas või tasuta ka hiljem tellimiste andmisel. Muid ainelisi kohustusi ega vastutust liikmeil ei ole. Seltsi püüd on saada kõigile meie raamatukogudele usaldatavaks nõuandjaks ja raamatu muretsemise keskkohaks.

Eesti Kirjanduse Selts

Tartus, Lai tänav 35, telefon 6-01.

RAAMATUKOGU

RAAMATUKOGUNDUSE AJAKIRI

Nr. 2 (4)

Veebruar 1932.

II aastakäik

Ilmub 2 korda aastas.	Toimetus: A. Jürman, A. Kettman, Fr. Puksov, A. Sibul (vastut. toim.), O. Urgart.	Kuulutuste hind:
Tellimishind Kr. 1.— aastas.	Väljaandja: Eesti Raamatukoguhoid- jate Ühing. Aadress: Tallinna Kes- raamatukogu. Tel. 447-39	1 külg Kr. 18.—
Üksik № 50 senti.		1/2 külgge „ 9.—
		1/4 „ „ 5.—

Vanade eestlaste puukalender — sirvilauad.

Sirvilaudade nimetus tohiks küll laiemalt tuttav olla. Ilmus ju E. Üliõpilaste Seltsi väljaandel säärase pealkirja all tervelt veerandsaja aasta jooksul kalender, mille kestvus kandus käesoleva sajandi kahekümnendatesse aastatesse. Kalendaariumi j. m. kalendritele omase sisu kõrval leidis E. Üliõpil. Seltsi „Sirvilaudades“ rohkesti populaar-teaduslikke j. t. kirjutisi ning seetõttu on ta veel praegugi paljudes kodudes ja peredes säilinud.

Vanade eestlaste kalendril ei olnud aga ülalnimetatud „Sirvilaudadega“ ega meie trükitud kalendriga palju midagi ühist, peale asjaolu, et nii üks kui teine on ajaarvamise vahendiks.

Esimene trükitud kalender eesti keeles on 1731. aastast (Eesti-Ma Rahva Kalender, Tallinna, Köleri väljaandel; 1771. aastast peale Lindforsi väljaandel). Alles 1798. a. lisandub Tallinnas ilmuvale kalendrile teine, nimelt Tartus väljatulev „Eesti-Ma Rahva Kalender“ (Grenziuse väljaandel) ja peale 1800. a. seltsib nendega veel kolmas ja neljas. Nii näeme, et trükitud kalender eestlastele tekkis üsna hilja ning seegi leidis õige visalt teisi järeletegijaid.

Muidugi ei puudunud meie esivanematel trükitud kalendri ilmutumiseni ajaarvamine. Koguni selle vastu on olnud õige täppis kalender, kuigi teisel kujul, kus märgitud pühad ja tähtpäevad, milliseid oli kaugelt rohkem, kui tunneme neid tänapäeval. See oli puukalender ehk n. n. sirvilauad.

Mis ajast eestlaséd puukalendrit tarvitama hakkasid, pole senini veel kindlaks suudetud teha. Igatahes küll õige kaua tagasi. Muuseas mainib Hupel (Topographische Nachrichten, Bd. III, 1782, lk. 367), et juba õige vana ajal saarlastel säärane kalender olnud ja kui nad kristlasteks saanud, seda katoliiklikkude tähtpäevadega ja pühadega täiendanud. Kroonikakirjutaja Th. Hiärne mainib omas kroonikas (lk. 49), et ta Läänemaal eestlaste juures keppe näinud, millistele päevad ühes mitteliikuvate pühadega peale lõigatud, milline komme saartel elavatelt rootslastelt omandatud.

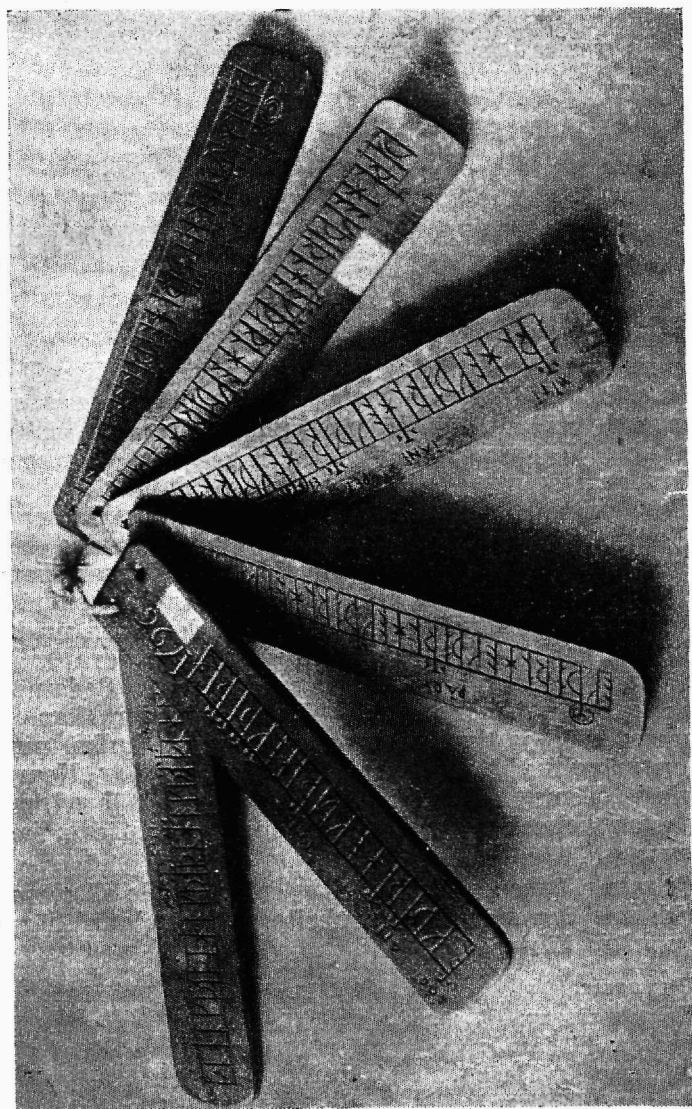
Vaadeldes kalendrisse märgitud tähtpäevi, näeme osa neist paganaajast olevat. Ka prof. Eisen mainib (Eesti uuem mütoloogia, Tallinna, [1920], lk. 5), et ristiusk olevat toonud meie rahvale uusi mõisteid, peale muu hulga pühalisi, mis endisi esivanemate müütilisi suurusi eest tahtsid tõrjuda, ometi olevat visalt endiste olevuste austamine püsinud, osalt ühte sulades kristlikkude pühadega, omandades sageli uue nime ja siirdudes mõne päeva võrra endiselt kohalt.

Trükitud kalendri esilekerkimisega ei kadunud sirvilauad tarvituselt siiski niipea. Trükitud kalendrite aeglane arenemine, tookordne vähene kirjaoskus, läbikäimise ja ühenduse puudulikkus olid peamisteks põhjusteks, miks kalender teed ei leidnud kõigisse rahvakihtidesse, vaid jäi peamiselt linnarahvale. Teiseks tõi trükitud kalender kaasa ka olulisi muudatusi senises ajaarvamisviisis, jagades aasta senise 13 kuu asemel 12 kuuks. Ka tuleb trükitud kalendri aeglast mõjulepääsu panna eestlase alalhoidlikkusele ja tagasihoidlikkusele kõige uue vastu. Peale selle võeti uuendused vastu ikka teatud ettevaatusega, et mõisnikel ja ülematel on nendega teatavad omakasulised tagamõtted. Muuhulgas märgib ära E. Rahvaluule Arhiiv (Hurda kogu II 40655), nagu oleksid „ülemad“ kaotanud kolmeteistkümnendama kuu selleks, et poleks tarvis maksta palka sulastele 13 kuu eest.

Puukalendreid on olnud õige mitut laadi. Sageli on need harilikud kepid, kolme-, nelja-, kuue- jne. kandilised, mille külgedele lõigatud päevad, nädalad, kuud, püha- ja tähtpäevad. Siis võib puukalendreid näha õhukestel lauakestel või tahvlikestel, millised paelaga ühest otsast kokku seotud (joon. nr. 1.). Üldiselt peab aga nimetama, et vanemal ajal väga sageli muudegi arvutamiste juures tarvitati kepikesi ja lauakesi, näiteks teopäevade, mõisale

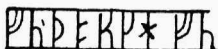
viljatoomise jne. äramärkimiseks vastavate kriipsukeste-
märgikeste abil.

Lihtsamatel kalendritel on nädalapäevad sisse lõiga-
tud ühesuguste joonekestega ja pühapäev ristikesega

Joon. nr. 1. Sirvilanad 1796. aastast. E. R. Muuseumi kogust.

(joon. nr. 2. ülemine rida) ära märgitud, kuna teistel, komplitseeritumatel, näeme iga päeva jaoks erimärki. Joonisel nr. 2. alumisel real on esitatud ettetulevamaid märkimisviise. Paralleeljoonte vahel asuvad märgid järjekorras pahemalt paremale lugedes tähendavad: esmapäeva, teisipäeva, kolmapäeva, neljapäeva, reedet, laupäeva ja ristikesega — pühapäeva.

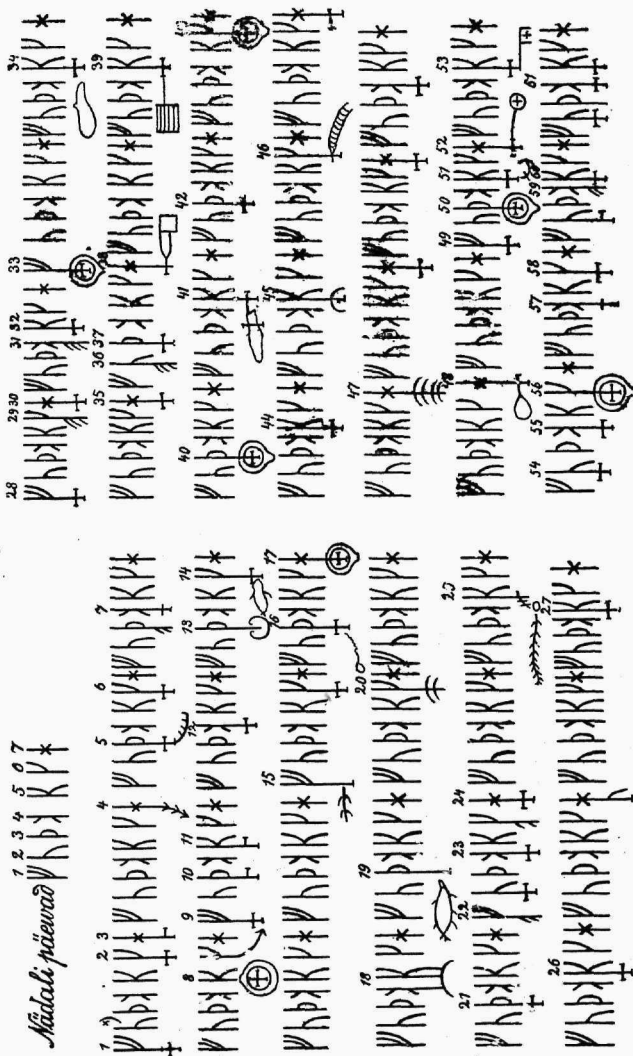
Joon. nr. 2. Nädalapäevad puukalendril.

Pühade ja tähtpäevade jaoks olid erimärgid vastava nädalapäeva kohal. Ka siin on jällegi lihtsamatel ühine märk ristikesega näol vastava nädalapäeva kohal, millele langeb püha või tähtpäev, kuna abitabel oli igal peas, nii et kergesti võis kindlaks määrata, millist tähtpäeva ristike tähendab. Veel praegugi võib sageli vanematelt inimestelt kuulda: jõulust kuus (s. o. kuus nädalat) küünla, küünlast seitse maarja, kümme kundi, üksteistkümmend jürri, jürist üheksa jaani, jaanist seitse Lauritsasse, Lauritsast seitse mihkli, kolmteist marti ja mardist kaks katri ning kuus jõulu j. t. variatsioonides. Teistel kalendritel näeme pühade ja tähtpäevade jaoks erimärke (joon. nr. 3). Uuematel sirvilaudadel on vastava nädalapäeva kohal tähtpäev märgitud mitte märgiga vaid sõnaga. Seda näeme ka kalendril joon. nr. 1. Nimet. kalender kannab aastaarvu 1796 ja kuulub seega hilisemate hulka, ning seal on märgitud tähtpäevad järgmisel kujul: „Near“, „Kunig“, „Tõnis“, „Põri“, „Jani“ jne., mis tähendavad uut aastat, kolmekuningap., tõnisepäeva, pööripäeva, jaanipäeva.

Joon. nr. 3. toodud kalendril nädalapäevade all olevad märgid, mis ära märgitud numbritega, tähendavad järgmisi pühi ja tähtpäevi:

1. Uus aasta.	7. Paavli-ümberpööramise.
2. Kolmekuningap. (6. jaan.).	(25. jaan.).
3. Laasap. (7. jaan.).	8. Küünlap. (2. veebr.).
4. Korjusep. (14. jaan.).	9*) (5. veebr.).
5. Tõnisep. (17. jaan.).	10. Dorotheap. (7. veebr.).
6. Henrikup. (20. jaan.).	11. Luuvalup. (9. veebr.).

Müüdi päevad

12. Neitsip. (15. veebr.).	19. Ambrusep. (4. apr.).
13. Petrip. (22. veebr.).	20. Künnip. (14. apr.).
14. Madisep. (24. veebr.).	21. Markusep. (25. apr.).
15. Taliharjap. (12. märts).	22*) (30. apr.).
16. Pendisep. (21. märts).	23. Risti-leidm.-p. (3. mai).
17. Paastumaarjap. (25. märts).	24. Ristip. (6. mai).
18*) (30. märts).	25. Erikup. (18. mai).

Joon. nr. 3. Päevad, pühad ja tähtpäevad sirvitaudadelt.

(E. R. M-i käsee.)

26. Urbanip. (25. mai).	43. Ussi-maarjap. (8. sept.).
27. Vidip. (15. juuni).	44. Risti-ülendam.-p. (14. sept.).
28*) (18. juuni).	45. Madisep. (21. sept.).
29. Jaani laup. (23. juuni).	46. Mihklip. (29. sept.).
30. Jaanip. (24. juuni).	47. Kolletamisep. (14. okt.).
32. (28. juuni).	48. Mardip. (10. nov.).
31*) (28. juuni).	49. Liisabip. (19. nov.).
32. Peetri-paulusep. (29. juuni).	50. Leemeti-maarjap. (21. nov.).
33. Heina-maarjap. (2. juuli).	51. Leemetip. (23. nov.).
34. Karuse- ehk maretap. (13. juuli).	52. Kadrip. (25. nov.).
35. Maarja-Magd..p. 22. juuli)	53. Andresep. (30. nov.).
36*) (24. juuli).	54. Barbarap. (4. dets.).
37. Jakobip. (25. juuli).	55. Nigulap. (6. dets.).
38. Olevip. (29. juuli).	56. Nigula-Maarjap. (8. dets.).
39. Lauritsap. (10. aug.).	57. Luutsip. (13. dets.).
40. Rukki-maarjap. (15. aug.).	58. Johannap. (15. dets.).
41. Pärtlip. (24. aug.).	59*) (20. dets.).
42. Johannese-srmp. (29 aug.)	60. Toomap. (21. dets.).
	61. Jõulud (25.—27. dets.).

Suurem osa märgitud pühadest ja tähtpäevadest leiduvad ka tänapäeval ilmuvates kalendrites, kuid tegelikult ei anta paljudele neist mingit tähtsust ning nad mööduvad tavaliste argipäevadena, ilma et neid meeldegi tuletataks. Vanemal ajal aga oli iga tähtpäevaga seoses rida kombeid, millest räägivad pikalt ja laialt E. Rahvaluule Arhiivi rikkalikud salved.

Näitena toodud kalendris (joon. nr. 3) puuduvad mõned tähtpäevad, mida mujal leiame, näiteks: vastlapäev (17. veebr.), karjalaskmisep. (1. apr.), jürip. (23. apr.), volbrip. (1. mail), simunap. (28. okt.) ja rida teisi, kuna jälle siinolevas on hulk sääraseid, milliseid teised ära ei märgi. Keskmiselt on tähtpäevi märgitud puukalendrites 40—60 ümber.

Puukalendrit ei saa pidada algupäralt meie omapäraseks etnograafiliseks esemeks. Ka teistel rahvastel on olnud sedalaadi ajaarvamisvahendeid. On tõenäoline, et meie ajaarvamine ja sirvilauad on laenatud rootslastelt, mida juba küllalt tõendab asjaolu, et sirvilauad on levinevad meil peamiselt seal, kus rootslasi elab, nagu saartel ja merepoolsetes kohtades. Ometi leidub meie sirvilaudades küllalt omapära, nagu märkides, lõike tehnikas, samuti tähtpäevades.

*) Autoril tähtpäeva nimetus tundmata.

Lõpuks on huvitav ära märkida, et ka Rahvasteliit, tegeledes kalendri reformiga, on kaalunud 13-kuulist aastat ja võimalik, et see projekt ka üleilmliselt maksma pandakse.

R. Antik.

Tartu Ülikooli raamatukogu kataloogid.

(Järg.)

5) Süstemaatiline kataloog.

Süstemaatilise ehk teadusliku kataloogi ülesanne seisab selles, et ülevaatlikult järjestatult esindada iga üksiku aine kohta raamatukogus leiduvat kirjandust ja soodustada teatavat ainet käsitleva kirjanduse leidmist tabavalt ja ruttu.

1868 a. raamatukogukomisjoni koosolekul 3. okt. konstateeriti vajadust võimalikult pea uuendada ainekataloog ja tehti ülesandeks raamatukogu direktorile professor Paucker'ile ühes komisjoni usu-teaduskonna esindaja professor Harnack'iga koostada selles asjus esitis. 28. veebr. 1869 a. esitaski prof. Harnack „Voranschlag zur Herstellung eines systematischen Zettel-Catalogs für die Universitäts-Bibliothek“ ühes üksikasjalise kulude eelarvega. Ta nõustab süstemaatilise kataloogi jaoks teha ärakiri tähestikulisest sedel-kataloogist. Kataloogile soovitab võtta head ja paksu joonistamis-paberit, sedeli suurus $3\frac{3}{5} \times 2\frac{3}{4}$ tolli. Vastavalt prof. Harnack'i esitisele asutakse samal aastal sedelite ümberkirjutamisele, tunnustades tungivalt vajaliseks süstemaatilise kataloogi koostamise ja hankides selleks erisummasid.

1870 a. 13. okt. tegi üksikasjalise esitise süstemaatilise kataloogi asjus ka raamatukoguhoidja E. Anders, kelle kavand vastas üldiselt prof. Harnack'i omale ja kus ta tähendab, et aluseks tuleks võtta kas teaduskondade koostatud, siiski mitte liiga spetsiaalne, kavastik, või alul korraldada senise kavastiku järgi, viimasel juh-tumil ette võttes selles aegamööda ajakohaseid uuendusi ja muudatusi. 1872 a. raamatukogukomisjoni koosolekul 4. märtsil tehakse prof. Harnack'ile ja raamatukoguhoidjale Kapp'ile ülesandeks järg-miseks koosolekuks esineda ettepanekuga kavastiku suhtes. 14. märtsil 1872 a. kinnistatakse järgmised peaosakonnad: I. Üld-teadused, II. Usuteadus, III. Õigusteadus, IV. Riigiteadus ja statistika, V. Ajalugu ühes abiteadustega, VI. Maateadus ja etnograafia, VII. Keeleteadus ja kirjandus, VIII. Mõtteteadus ja kasvatus-teadus, IX. Esteetika ja kujutav kunst, X. Matemaatika ja astro-

noomia, XI. Füüsika ja keemia, XII. Mineraloogia, botaanika ja zooloogia, XIII. Anatoomia ja füsioloogia, XIV. Arstiteadus ja roheteadus, XV. Tööstus, tehnoloogia.

Sama aasta 6. mai raamatukogukomisjoni koosoleku protokolli leidub järgmine otsus: „die von den Vertretern der Facultäten eingehenden Systeme dem Hn. Bibliothekar zur Anordnung des Zettelcatalogs zu übergeben¹⁾“.

Pärast on nähtavasti XI ja XII osakonnad liidetud, moodustades XI osakonna — Looduseteadus, ning lõppu võetud XV osakonnana välja jäänud „Sõjateadus“.

Raamatukogu süstemaatiline kataloog on paigutatud kappi 560 kastiga. Igal kastil on märgis kahekordse numbriga. Rooma numbrid osutavad ainet, araabia numbrid alaosakondi. Sulgudes on tähendatud kasti järjekorra number. Üksikuis alaosakondades, mis üleulatuva kaardiga eraldatud, on kaardid tavaliselt tähestikustatud, vastasel korral on sellekohane märkus. Hõlbustuseks kataloogi kasutamisel koostati ja 1873 a. trükiti „Schlüssel zum systematischen Catalog der Dorpater Universitäts-Bibliothek“. 1900 a. ilmus sellele lisanduseks venekeelne tõlge „Ключъ къ систем. каталогу Библиотеки И. Юрьевск. Ун-та“.

Tähelepanu vääriv selle kataloogi juures on asjaolu, et siin nimistati mitte ainult kõik raamatud, vaid ka kõik dissertatsioonid ja kooliprogrammid, peale õigusteadliste, arstiteadliste ja loodusteadliste²⁾.

6) Käsikogu sõnastikkataloog.

Kui 1920 a. saabus Venemaalt sinna 1916 a., osalt 1917 a. evakueeritud raamatukogu, osutus vajaliseks moodustada uusi, enne evakueerimist puuduvaid osakondi. Nii tekkisid „Baltica“ ja „Estica“ osakonnad ja käsikogu, kuhu koondati uuem kirjandus 1895 a. alates. Käsikogu raamatute kataloogimist alati 1921 a. sügisel. Selleks koostas raamatukogujahataja raamatukoguhoidjate abiga kataloogimisjuhised, mis seni puudusid ja mille all kannatas kataloogi ühtlus. — Kuna ülikooli raamatukogus kuni 1914. a. raamatukogule omandatud raamatud nimistati peale teiste üldkataloogide süstemaatilises kataloogis, otsustati reevakueerimise järgi süstemaatilist kataloogi mitte jätkata ja uuesti moodustatud osakondadele valiti ainekataloogiks n.n. sõnastikkataloog.

Sõnastikkataloog on ühendatud nominaal- ja märksõnakataloog. Ameeriklased on selle kataloogi ette näinud veel laiemaski ulatuses, kataloogides raamatut autori, tiitli ja sisusõna (subject)

¹⁾ Acta d. Bibliothek d. K. Universität zu Dorpat. 1865—1893. Folio 4, 20, 24, 39, 59, 65, 67.

²⁾ Schlüter, lhk. 7.

all, ühes ristjuhatustega mitmesugustest sünonüümidest, nii et teda võib käsitada kui sõnastikku. Sarnast tüüpi kataloogi esindab ameerika „Cumulative Book Index“. Sõnastikkataloog nõuab kõige vähem seletusi ja on üld-arusaadav. Ülikooli raamatukogu sõnastikkataloog on kirjutatud kaartidele 7 × 12,5 sm, kartongpaberil.

Näidis:

Autor

Kohaviit

Tiitel.....

Sõnastikkataloogis nimistatakse iga raamat autori ja märksõna all. Kataloogi põhimõtteks on, et märksõna väljendab raamatu sisu. Kasustatakse märksõna mõistet laiemas ulatuses. Puhena selle juures võiks tähendada, et nii mõne märksõna alla kogub hulk kaarte, mis leidmist raskendab, kuid selle kõrvaldamiseks, kui vajaline, luuakse uued märksõnad või allmärksõnad. Kuna sõnastikkataloogis on tarvitatud õige palju juhatusi, läbisegi 3—4, siis tohiks küll selle tõttu kataloogi kasustamine hõlbustatud olla: keelele raamatu tiitel teada, võib kergesti määrata otsisõna, kes aga otsib kirjandust mõne kitsama aine kohta, siis juhtumil, kui sinna kuuluv kirjandus asetatud laiema märksõna alla, leiab ta vastava juhatuse, näiteks: Kliima v. Meteoroloogia.

Ilukirjandust pole koondatud märksõna alla, teda võib leida vastava keele all, allmärksõnaga „Kirjanduslikud teosed“ (näit.: Saksa keel. Kirjand. teosed), kuna märksõna „Ilukirjandus“ moodustab juhatuse.

Isikumärksõna pole tarvitatud, kuna isikunimed saavad raamatu kataloogimisel juhatuskaardi.

Märksõnade valikul ja järjestamisel on kasustatud: „Library of Congress. Subject Headings used in the Dictionary Catalogues of the Library of Congress. II Ed. Washington, 1919“.

Kaardid, mis ühe märksõna alla kuuluvad, on tähestikustatud.

Et saavutada ülevaatlikkust, on kasustatud värvilisi kaarte. Tähestiku eraldamiseks on kollased kaardid, kuna punased, sinised ja rohelised on märksõnade jaoks. Punastele kaartidele kirjutatakse peamärksõnad, sinistele — allmärksõnad, kuna rohelised on juhatusteks.

Näiteks: India. (punane k.)

——. Ajalugu (sinine k.)

——. Üld. teated (sinine k.)

Indiaanlased (roheline k.) — v. Ameerika.

Sõnastikkataloogi hakati kasutama 1923. a. Kataloogi juurde kuulub ka tähestikuline märksõnaloend (masinakiri), mis koostatud 1924 a. sõnastikkataloogi põhjal ja varustatud saksakeelse tõlkega.

Ta peab kasustajale aega säästma ja kataloogi kasutamist hõlbustama, kuna ta juba ette määrab kas teatav mõiste on märksõnaks või mitte.

Kaardid on paigutatud 96 kasti.

On säilinud lugemissaali jaoks koostatud erikataloog, kuid ta on viimistlemata, kuna kõik lugemissaali koostis nimistati 1926 a. käsikogu sõnastikkataloogis.

7) „Baltica“ kataloog.

„Baltica“ osakonnal on vaid ajutine tähestikuline kaartkataloog ($7 \times 9,5$ sm.), mille moodustasid 1921 a. süstemaatilise kataloogist eraldatud „Balticasse“ kuuluvate raamatute kaardid ja mida seni jätkatakse. 1928 a. asuti sõnastikkataloogi koostamisele ja kataloogimisega on järele jõutud.

8) „Estica“ kataloog.

Kuna kataloogi koostamine nõudis pikemat aega, kasutati alul „Estica“ osakonna väikesearvulise koostise järjestamisel aja-järjestel asetust, mis osaltki hõlbustas laenutamist. „Estica“ osakonnale on koostatud sõnastikkataloog, mida alati 1922 a. Põhimõttelt on kataloog koostatud vastavalt käsikogu sõnastikkataloogile. Lahkuminekuid on, näiteks, uemate (umbes 1890 a.) ilukirjanduslike teoste (romaanid, novellid, luuletused) kataloogimisel, mis ei nimistata märksõna all, vaid kataloogitakse autori ja tiitli all. Vanemad ilukirjanduslikud teosed on koondatud märksõna „Ilukirjandus“ alla.

Kataloog on kirjutatud samasugustele kaartidele kui sõnastikkataloog. Kaardid on paigutatud 48 kasti. Kalendritele, mis raamatuist eraldatud, on koostatud 1928 a. nimestik.

9) Dissertatsioonide ja programmide kataloogid.

1820 a. algas Tartu ülikooli raamatukogu Saksamaa ülikoolidega dissertatsioonide vahetust, ent 1880 aastate alul liitusid Prantsusmaa, Rootsi, Taani, Helveetsia ja Põhja-Ameerika Ühendriigid. Saksa keskkoolidega n.n. programmide vahetus algas umbes 1870 a.¹⁾

Dissertatsioonidele on koostatud tähestikuline autorisedelkataloog (18×11 sm.), kusjuures venekeelsed omavad erikataloogi.

Kataloogimisel kasustatakse nende maade dissertatsioonide ja ülikoolikirjade aastanimestikke, kus niisugused ilmuvad. Ülikoolikirjadele on sedelkataloog (18×11 sm.) linnade järgi, samuti koolikirjadele.

¹⁾ Petuchov II, lhk. 119.

10) Ajakirjade kataloogid.

Esimene trükitud ajakirjade kataloog ilmus 1907 a.: Списокъ журналовъ и періодическихъ изданій, выписываемыхъ или получаемыхъ въ обмѣнъ или даромъ Унив. Библиотекою и всѣми другими учебновспомогат. учреждениями Университета. Юрьевъ. 1907. See on tähestikuline nimestik ja sisaldab nii venekeelseid, kui muukeelseid ajakirju, kus märgitud ajakirja asukoht ja ülikooli raamatukogus leiduvatele ajakirjadele ka kohaviit.

Kergendust ajakirjade kasutamises on saavutatud „Ülikooli raamatukogus ja teistes ülikooli õpeasutustes olevate ajakirjade nimestiku“ paljundamisega 1922 a., mida eesti suurematele raamatukogudele ja kõikidele ülikooli instituutidele levitati. Ehk küll mitte päris täielik, mis mõningaist asjaoludest tingitud, on tal paremusi võrreldes endise 1907 a. trükitud veneaegse nimestikuga. Vene nimestik loendab vaid ajakirjade nimed, viimases on aga iga üksiku ajakirja köited ja aastakäigud tähendatud¹⁾. Venekeelsed ajakirjad puudusid. See nimestik on vaid ajutine eelkäija trükitud kataloogile, kus nimistatakse kõik ülikooli raamatukogu ja instituutide tellitavad ajakirjad ja järkaegsed avaldised ning mille koostamine praegu käsil.

Eestikeelsed ajakirjad ja ajalehed on kataloogitud „Estica“ sõnastikkataloogis.

11) Käsikirjade ja kirjakogu kataloogid.

Käsikirjade kataloogiks oli kauemat aega vaid lühidalt koostatud juurdekasvunimestik. Raamatukoguhoidja W. Schlüter alles koostas isiklikuks tarbeks tähestikulise ja sisunimestiku, mille ta lahkudes raamatukogule annetas²⁾.

Siinkohal võiks ka nimetada, et on koostatud kirjakogu nimestik, mis seni puudus, mille järgi aga vajadus, kuna raamatukogu käsikirjade koostises leidub köiteid, mis sisaldavad kirjavahetusi XVII. ja XVIII. a. s. tegutsenud isikutelt³⁾.

12) Inkunaablite kataloog.

Inkunaablitele on koostatud ja samastatud bibliograafiliste käsiraamatutega erikataloog sedelitel (21,5 × 17,5 sm.) praeguse raamatukogujuhataja poolt. 1926 a. veebruaris saadeti ärakiri sellest kataloogist Berliini „Kommission für den Gesamtkatalog der Wiegendrucke (Preussische Staatsbibliothek)“, kes ka Tartu ülikooli raamatukogu inkunaablid nimistas tema väljaantavasse „Gesamtkatalog der Wiegendrucke“⁴⁾.

¹⁾ Ül. raamatukogu kirjavahetus Ül. valitsusega. 1922.

²⁾ Schlüter, lhk. 7.

³⁾ Ül. raamatukogu kirjavahetus Ül. valitsusega. 1926.

⁴⁾ Ül. raamatukogu kirjavahetus. Varia. 1926. nr. 156.

13) Dublettide kataloog.

Ülikooli raamatukogus oli juba algusaastail mitmesuguste annetuste tõttu kogunud dublette, kusjuures neile koostati vastavad nimestikud.

Vanemaid trükitud dublettide katalooge on: 1) Index primus librorum ex bibliotheca academica Dorpatensi auctionis lege dividendorum die XVI. et sequentibus mensis martii anni MDCCCVIII. Dorpati ex typographia Grenziana“ ja 2) „Index secundus“ a. 1812.

1875 a. ilmus trükist „Doubletten-Katalog der Universitäts-Bibliothek zu Dorpat“. Kataloogis on dubletid järjestatud vastavalt kohakataloogile.

A. 1926 trükiti „E. V. Tartu Ülikooli raamatukogu dublettide nimestik...“. Kataloogi koostamine osutus vajaliseks peale reevakueerimist, mil tekkis arvukas dublettide kogu, mis sisaldas peamiselt vanemaid teoseid. Kataloog on tähestikuline ja temas on esindatud järgmised osakonnad: I. Raamatud: a) mitte-venekeelsed, b) venekeelsed; II. Järkaegsed avaldised: a) mitte-venekeelsed, b) venekeelsed; III. Lisa, mille moodustavad kataloogi koostamisel omandatud teosed.

14) Elseviiride kataloog.

Elseviiridele koostati 1922 a. erikataloog sedelitel (21,5 × 17,5 sm.). Kataloogis on peale raamatute tiitlite antud lühike kirjeldus, mis samastatud vastavate käsiraamatutega.

15) Autograafide kataloog.

Tartu Ülikooli raamatukogu omab endise Keiserliku Kunstigalerii moodsate kunstide ja medalite konservaatori Friedrich Ludwig Schardius'e autograafide kogu (79 pappkastis), mille ta annetas 1852 a. ülikooli 50. a. juubeli puhul ülikooli muuseumile ja mis 1856 a. üle anti ülikooli raamatukogule. Ühes koguga anti raamatukogule 2 tähestikulist autograafide kataloogi kvartkõites.

16) Gravüüride kataloog.

Ülikooli raamatukogu gravüüride kogule koostati tähestikuline sedelkataloog (12,5 × 19,5 sm.) 1923 a. prof. Kjellin'i õpilaste poolt, mille tema hiljem isiklikult redigeeris. Iga gravüüri kirjeldamisel on hangitud järgmised andmed: gravüür, leiutaja, motiiv.

M. Liblik.

Ilukirjanduse kasutamine kasvatusvahendina.

Kasvatusvahendina on ilukirjandusel vähemalt sama ulatuselised ja suured ülesanded, kui teaduste kõigil üksikuil harudel vast kokku, sest vaevalt oleksid mõned teadusharud täitsa eraldatult ilukirjandusest mõeldavadi, kuna väga paljude teadusharude juures on ilukirjandus paratamatu ja hädapäraselt vajalise täiendusena möödapääsematu.

See tõsiasi on leidnud alati tunnustamist ja ainult üksikuil ajajärkudel on ilukirjandust kas rohkem esiplaanile tõstetud ja see on siis olnud sageli laialiste hulkade kogu mõttesuuna määrajaks, kuid hiljem on pidanud ilukirjandus taanduma rohkem tagaplaanile ja esirinda on astunud teaduse üksikud harud, kuid ükski neist pole suutnud ilukirjandust niivõrd kõrvale tõrjuda, kui on need teadusharud välja surunud just üksteist.

Nagu on selle vastandina meiegi viimase aja paari-kolme-aastastel ajajärkudel ilukirjandus olnud mõtete ja meeolude täieliseks valdajaks ja juhiks: näiteks „Noor-Eesti“ õitsengu paaril aastal ja „Siuru“ ajajärgul. Tavaliselt on need võrdlemisi apoliitilised ajad, olles kas surve ajajärgud või jälle liig elavalt tuksunud poliitilisele tegevusele järgnenud aastad, mil laialised hulgad otsivad nagu puhkust ilukirjanduse kunstilistes elamustes.

Nagu ilukirjanduse ainuvalitsuse ajad on alati paisutanud liialt kohevile inimeste tundeelu, nii on positivistlikud ajajärgud alati pidanud otsima värskendust ilukirjandusest, et mitte muutuda üleliigselt kuivaks, eluvõraks ja eluvaeseks, nagu jääb üksiku isiku organism verevaeseks, kui selle toitmine on muutunud liialt ühekülgseseks.

Ilukirjandus on üksikule inimesele vajalik just tema tundeelu toitmiseks ja üksikute teaduste vajaliseks sidemeks, ühendajaks, mis kannab need üle üksiku isiku ellu ja kooskõlastab need seal isikuliseks tervikuks.

Kuid sageli on ilukirjandus vähem arenenud lugeja juures paljudegi teadmiste ja, kui tahate, siis teadustegi edasiandjaks märksa vastuvõtlikumal kujul. Ilukirjandusest õpib lugeja sageli seda tundma ja nägema, mis ta tavaliselt ehk ei leia ühestki teaduslikust raamatust ehk ta leiab selle sealt sellisel kujul, milles see jääb tema mõistusele ja meeltele täiesti vastuvõtmatuks. Kõnelemata sellest asjaolust, et väga paljud ei viitsi kätte võtta, eriti veidi vanemas eas, teaduslikku raamatut ja piirdu-

vad vaid ilukirjandusliku teose lugemisega, kas või üksi selle kergema loetavuse tõttu. Pealegi on ilukirjandusel see suur eeldus lugeja teadusliku kasvatus ja arengu juures, et siin mõjub loetu peamiselt meelte ja tunnete ning nende kaudu vastu võetud teadmiste kompleks on kahtlematult märksa püsivam ja kestvam kui on seda mõistusega vastuvõetu. Ilukirjanduse kaudu saadud teadmiste ja teaduslikest raamatuist loetud teadmiste vahetõttu vastab võrdselt: esimene umbes matkamisel saadud isikulistele muljetele ja teine mõnest reisikirjeldusest loetud teadmistele; niivõrd on ilukirjandusest ammutatud ja matkalt isiklikult saadud muljed teravamad ja meelde süvenunud, kui teaduslikest raamatuist loetud, mis unustuvad märksa kiiremalt ja pole juba algusest peale vastu võetud niivõrd teraval ja selgel kujul. Muidugi on selle kõige juures kindlaks eelduseks, et ilukirjanduslikul teosel on kindel kunstiline vääramata väärtus. Sest kõik see, mis meie oleme vastuvõtnud ühelajal nii meelte kui ka mõistusega, on kaugelt kestvam ja püsivam. Seepärast tulebki asetada igale tõsisemale lugejale nõue, et ta püüaks keskenduda vastuvõtuks ilukirjandusegi lugemisel nii oma tundemeeli kui ka mõistust.

Et ilukirjanduslik teos mõjuks lugejat kasvatavalt, ei ole kaugeltki vaja ega tarviline, et kõnealune ilukirjanduslik kunstiteos oleks kuidagi õpetliku tendentsiga, vaid jätkub sellest täiel määral, kui see on tõeline kunstiteos, mis mõjub alati lugejat edasiviivalt ja arendavalt, kasvatades lugejas ühte või teist õilsat tunnet. Koguni selle vastu: tendentsiga teosed mõjuvad paljusisegi lugejaisse otse ümberpööratud suunas neile eesmärkidele ja sihtidele, mis autor enesele on seadnud: iseseisvama mõttesuunaga lugejas võib tendentsiga ilukirjandusliku teose lugemisel tekkida juba protestina vastumeelsus propageeritava idee vastu ja ta laseb ennast kas või üksi oma protestist mõjutada just tendentsile vastupidises suunas. Kõige selle tõttu tuleb suhtuda eriti skeptiliselt kõigisse tendentsilikesse ilukirjanduslikesse teostesse.

Sellega ei ole kaugeltki tahetud öelda, et ilukirjanduslik teos tohib olla üksi esteetilisi ülesandeid teeniv, ideelikkusest lage; sellega pole sugugi kuulutatud kunsti kunsti pärast kui ainuõiget ja ainumaksvat, vaid rõhutatades kunstiteoselt nõuetavatest vormidest kinnipidamist, võib ja peabki iga kunstiteos eneses kandma võimast ja ulatuselist ideelikkust, mis aga ei tohi ilukirjanduslikus teoses muutuda luukereliselt lagedaks, paljaks kondika-

vaks, vaid olema kehastatud kunstiliselt usutavais inimkujudes, kes elavad oma isiklist elu.

Ilukirjandust kasvatusvahendina aga ei tohi kuritarvitada samal kujul, nagu muutub kuritarvituseks liigraske teadusliku teosegi andmine ettevalmistamatu kätte, mispärast on igas kogus hädavajalik, et raamatukogujuhataja valvaks hoolega selle järele, et lugeja eale ja arengule vastamata, tema tunnete ja mõistuse vastuvõtu võimeid ületav ilukirjanduslik teos ei sattuks lugeja kätte. Sellega võib muutuda ilukirjanduslik teos kasvatusvahendina ennem kahju- kui kasutoovaks.

Et kasutada täitsa tõhusalt ilukirjanduslikku teost kasvatusvahendina on vajaliseks eeltingimuseks, et raamatukogu juhataja oleks ühtlasi teadlik nii oma lugejate arengus kui ka väljaantava ilukirjanduse tundmises. Ainult sellise kirjandust ja lugejaskonda tundva raamatukogujuhataja käes võib arvesse tulla ilukirjanduse kui kasvatusvahendi kasutamine kõige tõhusamal kujul.

Kuna ilukirjandus pakub peamiselt inimesele selle kõige erinevamais ja muutlikumais olukordes, kuna ilukirjandus annab läbilõikeid inimestest võrratarvulistel hingeelulistel hetkedel, analüüsid neid sageli koguni lahkuminevaid vaatekohtelt, siis seisab ilukirjanduse tähtsus kasvatusvahendina peamiselt lugejaskonna inimestetundmise rikastamises. See on aga iseenesest nii laialine valdkond, mis ulatub õieti kõikjale ja mis avab meile elu needki hetked, millele meie vast oma ühiskondliku seisukoha tõttu nii kergesti ligi ei pääse, mis meile on ja vast jääksidki võõraiks, kui poleks meid sellesse juhtivat ilukirjandust, mis on kasvatusvahendina juba seetõttu võrratu, et ilukirjandus on just oma mitmepalgelisuses kasutatav alati ja kõikjal, kuna on vaja leida vaid vastav teos, mis aitaks lugejat leida õigemal ja õilsamat vastust neile küsimustele, millele ta mõnel teatud hetkel otsib vastust.

Nagu on võrratu ilukirjanduses kehastatud kujude arv, samuti on loetlematud need olukorrad, millesse kirjanikud psühholoogiliselt on asetanud oma tegelased, nii eitavad kui ka jaatavad tüübid ning individid, nii on viimased mõlemad ühevõrdselt tõhusad kasvatusvahenditena, kuna on täitsa ekslik see piiratud seisukoht ja vaade, mis oletab, et tõeliste kasvatusvahenditena kõlbavad ilukirjanduslikust teosest vaid positiivsed kujud. Kuid millised, kas positiivsed või negatiivsed kujud mõjuvad paremini ja millisel hetkel just, selles ei suuda keegi minneid näpunäiteid anda, vaid selle peab täiesti usaldama

raamatukogujuhataja õigele inimtundmisele, mis peab olema teatud määral taidurlikult kõikesuutev.

Meie koolid pole kasvatusvahendina ilukirjandust kaugeltki veel täiel määral ära kasutanud ja siin jääb suurem töö teha raamatukogujuhatajail, kes on rahva laialistele hulkadele ilukirjanduses tõelisteks kunstilisteks nõuandjateks, kellest oleneb vägagi palju meie ilukirjanduse tõeliste, suurte ja õilsate ülesannete täitmisel, nii olevikus kui ka tulevikus. Peamiselt oleneb aga siin eesmärgi saavutamine kasvatusvahendina ilukirjanduse õigest kasutamisest.

Bernhard Linde.

Kursused raamatukoguhoidjaile.

Kokkuleppel Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumiga korraldab Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing läinud aasta kevadel ja suvel 10 kursust raamatukoguhoidjaile. Asja algatajaks ja krediidi määrajaks oli Hariduse- ja Sotsiaalministeerium, eeltööde tegijateks kohtadel kohalikud maavalitsused, kuna õppetöö korraldamine ja selle läbi viimine oli Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu hooleks. Kursuste koha, aja ja kestvuse määramisel arvestati kohalikkude maavalitsuste ja Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi soovidega. Kursusi peeti järgmises paigus:

1. Rakveres	1.— 3. juunini, kus registreeriti	27 osavõtjat.
2. Valgas	1.— 4. " " "	43 "
3. Viljandis	8.—11. " " "	12 "
4. Võrus	8.—12. " " "	17 "
5. Raplas	13.—16. " " "	25 "
6. Paides	15.—18. " " "	31 "
7. Tartus	25.—30. " " "	48 "
8. Lihulas	4.— 6. juulini " " "	5 "
9. Pärnus	27.—30. " " "	36 "
10. Petseris	14.—18. august. " " "	34 "

Kokku 278 osavõtjat.

Üldiselt võttes võib kursusi õnnestunuiks lugeda. Osavõtt oli, nagu toodud tabel näitab, võrdlemisi elav, väljaarvatud Lihulas ja Viljandis peetud kursused. Petseris jäi kursus esimesel korral pidamata, sest et ei tulnud osavõtjaid. Teisel korral aga, kus aeg osutus sobivamaks,

oli osavõtmine elav. Keskmiselt tuli iga kursuse kohta 28 osavõtjat.

Eriti rõõmustavaks nähteks neil kursustel tuleb pidada seda, et osavõtjad suures enamikus olid tegelikud raamatukoguhoidjad, mitte asjaarmastajad, nagu varem peetud kursustel. See näitab sarnaste kursuste tarvet ja raamatukoguhoidjate huvi nende vastu. Viimast tõendab ka see asjaolu, et neil kursustel võrdlemisi vähe silma paistis jooksikuid, see on neid, kes mõne tunni või päeva kuulasid ja kadusid. Enamik töötas hoole ja andumusega.

Lektoritena esinesid kursustel Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi peasekretär A. Kurvits, Tallinna keskraamatukogu juhataja A. Sibul, abijuhataja A. Kettman ja raamatukoguhoidja A. Jürman, Ülikooli raamatukogu juhataja Fr. Puksov, Tartu linna keskraamatukogu abijuhataja A. Möldri ja ametnikud H. Mugasto ja L. Ploompuu, Pärnu linna raamatukogu juhataja J. Saar ja Virumaa tagavara õpetaja A. Juulman. Üldse peeti kõigil kursustel 164 loengut ja praktilist tundi.

Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumilt saadi toetust kursuste korraldamiseks 600 krooni. Tegelikult kulus kursustele 547 krooni 89 senti. Jääk 52 krooni 11 senti määrati Hariduse- ja Sotsiaalministri poolt ühingule „raamatukoguhoidjate kutselise ettevalmistuse täiendamise töö toetuseks ajakirja „Raamatukogu“ kaudu“.

Kursused näitasid, et sobivamad meie oludes on kolmepäevased kursused. Selle aja jooksul on võimalik läbi võtta, kui osavõtjate arv mitte liig suur ei ole, maa avalikkude raamatukogude hoidjatele tarvilik teoreetiline osa ja teha vajalik arv praktilisi harjutusi.

Loomulikult nõudis suure hulga kursuste korraldamine võrdlemisi lühikese aja jooksul ühingult teatud jõudude pingutust, kuid ühingu ümber koondunud tegelaste ühisel kaasatömbamisel ja Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi peasekretäri abil lahendati see ülesanne, tahame uskuda, rahuldavalt.

Lõppeks julgeme arvata, et kursused meie raamatukoguhoidjate kutsehariduse tõstmiseks tunduvalt kaasa aitasid ja sellepärast need kursused kui tähtsamad saavutised läinud aasta tegevuses erilist ära märkimist vajavad.

A. Sibul.

Tartu ja Pärnu rootsi ülikoolide trükikoda.

Käesoleval aastal, 1932, möödub 300 aastat, mil Eesti alal asutati esimene ülikool rootsi kuninga Gustav Adolphi poolt ja tekkis ka esimene trükikoda.

Meie esimesed trükikojad peeti ülal mõnede asutiste poolt, kes raamatutrükikija palkasid. Tartus oli 1632 a-st peale trükikoja omanikuks ülikool ja Tallinnas paar aastat hiljem asutatud trükikoda kuulus linnale ja gümnaasiumile. Tolleaegseid üldsuse nõudeid kirjanduse järele rahuldati katekismuste ja lauluraamatute väljaandmisega ja vähene trükitoodang ei võimaldanud eraisikule ülalpidamist muretseda raamatute trükkimisega.

Rootsi ülikool teotses 45 aastat kahes ajajärgus, Tartus 1632—1656 ja 1690—1699 ja Pärnus 1699—1710. Peaaegu sama pikk oli ka ülikooli trükikoja iga, ainult ta tegevus lõppes varemini, juba 1709 a. Selle trükikoja juhatajad ja nende sellid olid viimсени Riiast või Saksamaalt kutsutud muulased — sakslased. Omal maal ei leidunud veel väljaõppinud käsitöölisi, mille üle ei maksa imestada, kuna XVII sajandil olid sisserännanud sakslased trükijajaks igalpool Põhjamaades: Rootsis ja Soomes, hoopis kõnelemata Riiast ja Tallinnast. Esimeses ajavahemikus, mil trükitegevus oli elavam, töötati kahe selliga, kellele abiks oli vähemalt üks õpipoiiss. Teise ülikooli raamatutrükikija Tartus ja Pärnus Johan Brendeken, Tallinna trükikija Christophi vend, leppis oma poja kaasabiga, kuna ta piiratud tegevus ei võimaldanud palgalise abilise pidamist.

Jälgides trükikoja toodangut, tuleb arvestada asjaoluga, et trükikoda olenes täielikult ülikoolist ja selle õppejõududest kui ka üliõpilasist, kes olid töö muretsejad. Trükitoodangu moodustasid peaaegu ainult ladinakeelsed ülikooli ametlikud väljaanded: programmid, määrused, õppejõudude pidukõned ja üliõpilaste väitekirjad, mis laiemaid rahvakihte loomulikult ei huvitanud. Peale ladinakeelsete ilmusid veel paarkümmend saksakeelset ja ligi kümme rootsi raamatut, kas autorite või raamatutrükikija kirjastusel. Neistki äratasid üldhuvi ainult üksikud, peamiselt esimese trükikija Jakob Beckeri ajal ilmunud jutlused ja ajaloolised teosed. Kuid üks teos on siiski püsiva väärtuse omandanud eesti keele uurimuse alal, see on järjekorras teine eestikeelne grammatika, Gutslaffi oma, trükitud Johan Vogeli poolt 1648 a. Ta oli ainsaks eestikeelseks teoseks ülikooli trükikojas.

Teine ülikooli trükitoodang oli arvuliselt kui ka sisult palju nõrgem esimese omaga võrreldes, ja eriti Pärnus halvasid ebaharilikud olud — Põhjasõda — ülikooli, sellega ka trükikoja tegevust tunduvalt. Et sarnase olukorra juures endale kõrvalteenistust leida, pöördus raamatutrükikija Brendeken alaliste palvetega üli-

kooli, kindralkuberner ja kuninga poole loa saamiseks nende eesti kooli- ja kirikuraamatute trükkimiseks, mida kasutati Tartu ja Pärnu ümbruses. Küll toetas ülikool ikka ja alati Brendekeni soove, kuid kindralkuberner ja kuningas polnud säärase privileegi andmise poolt, kuigi kindralsuperintendent Fischer oli sarnase eesõiguse saanud juba 1675 a. Brendeken lõplikult luba ei saanudki ja eestikeelsed raamatud trükiti rootsi ajal Riias ja Tallinnas.

Ülikooli trükikoja toodang tõusis arvuliselt üldsummas ligikaudu 1000, kuid meie mõistete järele oli enamik trükitooteid brošüürid, 1—2 leheküljelised ametlikud ülikooli avaldised ja kümneleheküljelised väitekirjad. Üle 50-lehekülje suuruste trükitud raamatute arv ei tõusnud aastas tavaliselt üle 2—3, kuid siiski, kuna trükiolud XVII s. Põhjamaades küllaldaselt algelised olid, ei koolunud Tartu—Pärnu ülikooli trükikoda mitte omaaegsete nõrgemate hulka. Tallinna linna trükikoda samal ajal ei suutnud sedagi pakuda. Raamat oli XVII s. veel haruldiseks.

Ka saksakeelset ajalehte andis Brendeken Pärnus välja 1700 a. kaks korda nädalas, kuid pole teada, kaua see ilmus. Kahjuks pole seni selle ajalehe ühtegi numbrit päevaavalgele tulnud ei raamatukogudes ega arhiivides.

F. Puksov.

Praha ja Jugoslaavia raamatukogudest ja bibliograafiast.

Peale maailmasõda tekkinud riikidest on kindlasti Tšehhoslovakkia eeskujulikum oma raamatukogudelt, milledest mõned on paigutatud iseseisvuse aastail uhkeisse ja tehniliselt kõige vastavamaisse hoonetesse. Belgrad ei võinud endise Serbia kuningriigi pealinnana küll kiidelda oma raamatukogude suuruse ega eeskujulikkusega, aga peale maailmasõda on uus ja suurendatud Jugoslaavia kuningriik siiski väljendanud arusaamist ka raamatukoguasjanduse vastu sellisel määral, et pole unustanud oma valitsushoonete tiivustatud ehitusinnus püstitamast ka eeskujulikku maja oma raamatukogudest suurimale: „Rahvusraamatukogule“.

Praha on oma raamatukogude poolest õieti juba ajaloolise kuulsusega linn, kuigi selle linna kirjandusvarad on väga palju kannatanud noil aastail, mil Habsburgid kolisid üle Viini ja 1648. a., mil rootslased rüüstasid Praha raamatukogusid. Praha raamatukogude varade kogumisel on hiljem väga palju kaasa aidanud vabamüürliste kalduvustega aadel, millised püüded aga lämmutas 19. sajandil Austria poliitika.

Praha väga paljude raamatukogude hulgast tahaksin esile tõsta vaid kolme suuremat ja iseloomulisemat.

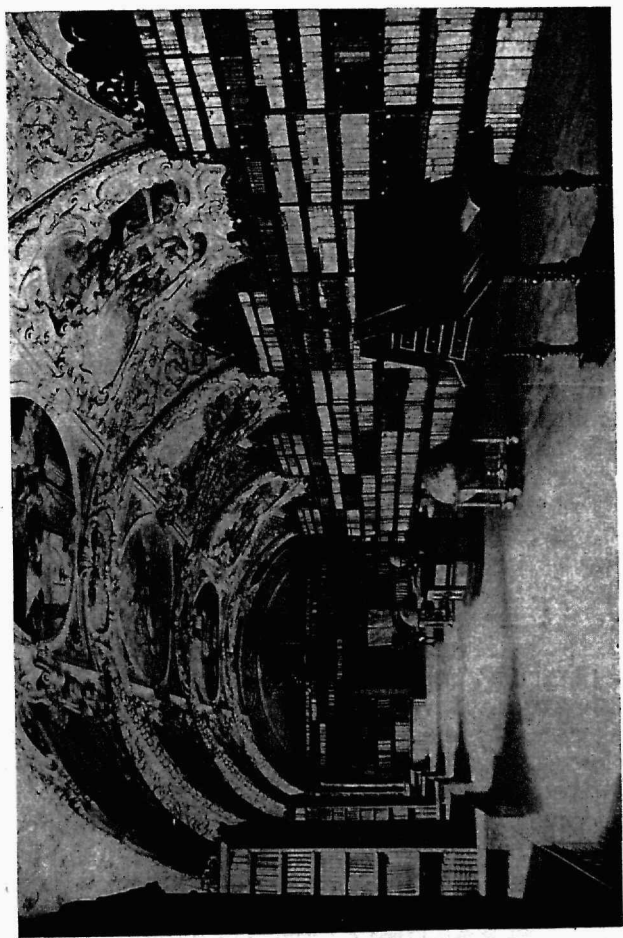
Ülal kõrgel Praha muistses kindluses Hradšínil asub prämonstrateenlaste kloostrirahvatukogu Strahovis, mis oma lagede maalidelt ja muistselt sisseseadelt on kaunimaid raamatukogusid, milliseid olnud juhust külastada. Selle raamatukogu hoidjad — mungad — oma lahke vastutulelikkusega tekitavad ka jumalakartmatus külastajas tõelise pieteedi-tunde. Siia on koondatud 113.000 köidet, peamiselt tšehhi kirjanduse väärtuslikumaid tooteid, mis juba väliselt oma muistsete kaunide köidetega hellitavad külastaja silma. Kuigi Prahast leidub paljudes kloostrites raamatukogusid, on siiski Strahovi oma kõige kaunim ja rikkalikum, andes lugupidamisväärtust tunnistust selle kloostrirahvatukogude abtide kultuurhuvidest minevikus.

Kuid see kaunim raamatukogu pole Prahast kaugelgi suurim, milleks tuleb lugeda Praha avalikku ja ülikooli raamatukogu, mille köidete arv tõuseb 576.000.

Selle raamatukogu minevik on utrakvistlik ja jesuiitlik, ja minevikus on selle juhatajateks olnud väga paljud suurte teenetega õpetlased, nagu rahvatukogulane Ungar ja slavist Paul Jos. Šafarik, kuid selle raamatukogu oleviku õitsenguks on suurelt kaasa aidanud praegune juhataja Borecky.

Rahvusmuuseumi, mis asub valitsevalt keset linna Václavské náměstí kõrgustikul, raamatukogu on samuti suuremaid, kuna siingi on köidete arv tõusnud poole miljonini, arvestamata umbes 100.000 kirjanduslikku arhiivaali, 20.000 muusikalist pala, kaartide osakonda jne.

Kui Strahovi raamatukogu on oma mineviku kunstiga kaunimaid, siis on Praha Keskrahvarahvatukogu hoone huvitavamaid oleviku arhitektuuri moodsuse mõttes ning mitte vähem kunstipärane ja otse eeskujulik oma sisseseadete mugavuselt. Rahvarahvatukogud on Tšehhoslovakkia iseseisvuse algaastaist alates sammuks selles riigis suurejoonelise edu ja arengu rada. Juba 1919. a., eriti tänu Dr. Veleminsky energiale, võetakse vastu Tšehhoslovakkias rahvatukogu-seadus, mis kohustab igat poliitilist kogukonda asutama iseseisva rahvatukogu, ja sellele seadusele ongi rajatud kogu Tšehhoslovakkia ja ta pealinna rahvarahvatukogude õitseng. Praha kindlustusselts ehitab miljonisid tšehhi kroone, meie raha järele kümneid miljonid sente maksma läinud hiigla maja Praha vanalinnas Klementinumi kõrvale, millises palees on aset leidnud

Strahovi kloostri raamatukogu Prahast.

Praha Keskrahvaraamatukogu oma 44 haruga, mille köidete arv on samuti tõusnud ligi poole miljonini, kuna Praha linna omavalitsus toetab igal aastal seda raamatukogu üle 1.500.000 tš. krooniga = 17.000.000 eesti sendiga.

Kolme eelnimetatud suurema raamatukogu kõrval leidub Prahas veel rida teisi suurigi meie mõistete järele raamatukogusid, nagu Tšehhoslovakkia tööstust arendava seltsi raamatukogu 80.000 köitega, Slaavi Instituudi raamatukogu, milles leidub üle 70.000 köite, peamiselt slaavi keelte ja kirjanduse alalt; samuti on pea igal ministeeriumil oma raamatukogu, milledest suuremad ja eeskujulikumalt korraldatud on sise- ja välisministeeriumi omad.

Jugoslaavia pealinnas leiame raamatukogu asjanduse võrdlemisi veel oma arengu algastmel, kuid väliselt on siingi Belgradis ehitatud uhke hoone Aleksandrovo tänavale Rahvusraamatukogule, kuigi selles raamatukogus leidub tänapäeval vaid 150.000 köidet. Pealinna kõrval leiame teisteski linnades raamatukogudele ehitatud päris eeskujulikud majad, kuigi raamatute arv jätab veel paljugi soovida, kuid võib loota, et algab õitseng nüüd, mil 6. nov. 1931. a. asutati Jugoslaaviaski raamatukoguhoidjate ühing, mis sama novembrikuu 28. ja 29. päeval pidas Zagrebis oma esimese kongressi, millel võeti vastu rida otsuseid, nagu raamatukogude-seaduse vajaduse, bibliograafia ala korraldamise jne. kohta. Millises erinevas olukorras on selle riigi kolme rahva bibliograafia-asjanduski, sellest annab tunnistust kas või seegi, et serblastel on kõigest üks ainus bibliograafiline teos ja seegi 1869. aastast ja nimelt Stojan Novakovič'i „Srpska bibliografija za noviju književnost“, mis sisaldab andmeid serbiakeelsete raamatute kohta 1741—1867 a. ja selle peateose kõrval leiduvad vaid veel mõned üksikud vähem arvesse tulevad teosed, mis toovad andmeid mõne üksiku aasta kohta. Pea samas olukorras on ka kroaatlaste bibliograafia: Ivan Kukuljevič-Saksinski „Bibliografija hrvatska“ on ilmunud juba 1860. a., olles pealegi puudulik ja vananenud. Ainult kolmandal rahval tänapäeva Jugoslaavia kuningriigis on bibliograafia päris eeskujulikus korras: sloveenidel on ilmunud terve rida bibliograafilisi teoseid, millistest oleks eriti esile tõsta: Simonič'i teos, mis toob andmeid 1550—1900. aastani, kuna hiljem on bibliograafia alal töötanud suurte tagajärgedega Ljublana ülikooli raamatukoguhoidja Dr. Janko Šlebinger, kes on andnud välja sloveeni kirjanduse 1907—1912. a. bibliograafia. Muidugi peab seal juures arvestama, et sloveenid on slaavi

vi rahvastest kogu maailmas kõige haritumad ja on andnud oma aastasadu kestnud kultuurelu kestes rea silmapaistvaid teadlasi vaimuteaduste kõigil aladel.

Bernhard Linde.

Eesti raamatukoguhoidjate ühingu tegevusest 1931. aastal.

Käesolevas ülevaates ei ole käsitatud ühingu tegevust terve 1931. aasta jooksul, vaid alates 25. veebruarist, see on ajast, mil ühingu juhatus asus Tallinna. Tegevuse kohta kuni 25. veebruarini on juba hra Fr. Puksov annud ülevaate 1930. aasta aruandes, mis ilmus meie ajakirja eelmises numbris.

Kursused. Asudes läinud aasta tegevuse juure, peame esimesena märkima kursusi raamatukoguhoidjaile, mis korraldati kokkuleppel Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumiga läinud aasta kevadel ja suvel. Kuna lähem ülevaade kursuste kohta toodud artiklis „Kursused raamatukoguhoidjaile“, siis ei peatu ma siin nende juures pikemalt.

Ajakiri. Juba ühingu asutamisest peale on kaalutud oma ajakirja väljaandmise küsimust. Ikka on noore ühingu aineiline kitsikus takistajana teel ees olnud. Selle tõttu ei ole juletud asuda oma ajakirja järjekindlale väljaandmisele, vaid on lepitud üksikute numbrite avaldamisega. Sarnaseid numbreid oli aruande aastani ilmunud kaks. Esimene 1923. ja teine 1929. aastal. Ka läinud aastal ei olnud olukord oma ajakirja väljaandmiseks kuigi soodus, kuid siiski otsustas ühingu juhatus esineda üldkoosolekule ettepanekuga asuda oma ajakirja järjekindlale väljaandmisele. Ettepanek leidis üldkoosoleku poolt heakskiitmist ja vastavalt sellele otsusele asus juhatus ja ajakirja toimetus tööle. Töö tulemuseks oli ajakirja järjekordse numbri 1 (3) avaldamine mais. Järgmine number oli kavatsatud välja anda novembris, kuid selle ilmutamine tuli mõnesuguste takistuste tõttu edasi lükata veebruarisse. Üheks edasilükkamise põhjuseks oli soov avaldada selles numbris ülevaadet ühingu läinud aasta tegevusest ja aruandeid.

Mis puutub ajakirja levikusse, siis võib sellega, meie olusid arvestades, rahul olla. Kuni 1. jaanuarini 1932. oli ajakirjast, mida trükiti 500 eks. üle poole laiali läinud. Ajakirja levikut soodustasid raamatukoguhoidjate kursused, kus lektorid müütasid ajakirja. Tulemusrikkalt on tegutsenud ajakirja levitamisel ka juhatusliikmed ja mõned usaldusmehed. Samuti on rohkesti vaeva nähtud kuulutuste kogumisega ajakirjale, et väljaandmise kulused

vähendada. Nagu aruandest näha, on kuulutused annud läinud aastal kõige suurema sissetuleku võrreldes teiste tuludega.

Ka varem ilmunud ajakirja numbrite müüki läks korda elustada. Alandades kahe esimese numbri hinda 50 sendile, saadi neid kursustel ja usaldusmeeste kaudu ära müüa üle 140 eks. Selle tõttu on teise numbri tagavarad langenud alla 100 eks., kuna esimest numbrit, mida omal ajal 1000 eks. trükiti, veel üle 250 eks. järel on.

Kirjanduse müügist saadi aruande aastal 135 krooni 05 senti. Tulud kirjanduse müügist seisavad ühingu tulude hulgas teisel kohal.

Päev. Edasi olgu märgitud tähtsama sündmusena Tallinnas 25. veebruaril keskraamatukogu ruumes peetud Üleriikline raamatukoguhoidjate päev, millest osa võtsid 36 raamatukoguhoidjat ja haridustegelast. Osavõtjate arvu poolest kuulub see päev elavamate hulka. Referaatidega esinesid A. Kurvits — Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi kavatsusi avalikkude raamatukogude arendamise alal, E. Vender — Milliseid ülesandeid taotleb Eesti Haridusliit raamatukogunduse alal, A. Sibul — Avalikkude raamatukogude töö arendamise ja ühtlustamise võimalustest, H. Mugasto — Väärtkirjanduse juhtimisest avalikkusesse raamatukogudesse, K. Kihlevelt — Avalikud raamatukogud ja koolid ja H. Veiss — Kultuuromavalitsuste raamatukogud. Referaatidele järgnenud läbirääkimiste järele võeti vastu 8 resolutsiooni, mis hiljem esitati ühingu poolt Hasominile. Päeva kirjeldus kui ka resolutsioonid on toodud ajakirjas „Raamatukogu“ nr. 1 (3).

Resolutsioones avaldatud soovest on teostunud aruande aastal ainult väike murdosaj. Loodame, et käesolev aasta paremaid tulemusi annab.

Märgukiri. Raamatukoguhoidjatele korraldatud kursustel selgusid mitmesugused puudused ja takistused, mis raamatukogude tööd halvavad. Lähtudes neist nähteist ja tugeedes lektoreilt saadud materjalidele, koostas ühingu juhatus 8-punktilise märgukirja Hasominile ühes vastavate põhjendustega. Märgukirja esimeses punktis avaldati soovi, et aruannete esitamise tähtajaks maa raamatukogudele määrataks 1. mai ja linna raamatukogudele 15. mai. Järgmised neli punkti käsitasid mitmesuguseid soove rakendusmaterjalide, aruannete lehtede vormi ja laialisaatmise suhtes. 6. punktis avaldati soovi, et Hasomin võimalikult kord aastas kutsuks kokku maavalitsuste juures töötavad tegelikud raamatukogude revideerijad, et saavutada paremaid tulemusi nende töös. Eelviimne punkt sisaldas soovi, et Hasomini juures kutsutaks ellu raamatukoguhoidjate eksamineerimise komisjon, et soovijaile võimaldada sooritada eksameid ja saada vastav tunnistus. Viimses punktis juhiti tähelepanu sellele, et õppetöö edukusele kursustel aitaks tunduvalt kaasa asjaolu, kui lektoreil oleks kasutada umbes

sajaköiteline eeskujulik raamatukogu. Märgukiri esitati Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumile 19. sept.

Toetused ja annetused. Kursuste korraldamiseks saadi toetust Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumilt 600 krooni. Tegelikult kulus kursustele 547 kr. 89 senti. Jäägi lubas ministeerium ühingu sellekohasel ettepanekul kasutada ajakirja „Raamatukogu“ väljaandmiseks. Kursustel esinenud lektorid annetasid omalt poolt ajakirja väljaandmiseks 10% loengute tasust. Sel teel saadi 23.— krooni.

Liikmed. Uusi liikmeid võeti vastu aasta jooksul 15. Aasta lõpul oli ühingul 88 liiget, kes 1931. a. liikmemaksu tasunud.

Juhatusse kuulusid aruande aastal A. Sibul — esimees, Fr. Puksov — abiesimees, A. Jürman — sekretär, A. Kettman — laekur ja V. Kuldver — raamatukoguhoidja. Juhatus asukohaks oli 25. veebr. peale Tallinn.

Aruande aja jooksul on peetud 1 peakoosolek ja 10 juhatus koosolekut, kus vastu võeti 35 otsust.

Üldkokkuvõttes võib Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu üheksandat tegevuseaastat lugeda elavamate ja tegevusrikkamate hulka Ühingu senises elus.

A. Sibul.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu kassaaruanne.

T u l u d.

Saldo 25. II. 1931.	Kr.	115.45
Liikmemaksud	„	134.50
Kuulutused	„	143.—
Annetused	„	23.—
Kirjanduse müügist	„	154.55
Toetus Hasominilt kursustele	„	600.—
Jooksvalt arvelt toodud	„	168.—
		<hr/>
	Kr.	1338.50

K u l u d.

Ühingu liikmemaks 1930. ja 1931. a. eest Rahvusvah. Raamatukoguhoidj. Üh. Genfis	Kr.	10.—
„Raamatukogu“ nr. 3. kirjastamine	„	239.—
Kursuste kulud	„	547.89
Kirjanduse eest	„	16.50
% „Raamatukogu“ müüjaile	„	3.80
Kantseleikulud	„	25.77
Mitmesugused kulud	„	13.20
Makstud jooksvale arvele	„	250.—
Raha kassas 1. I. 1932.	„	232.34
		<hr/>
	Kr.	1338.50

Enam tähelepanu rändraamatukogudele!

Rändraamatukogude tähtsus on selgitatud. Käesoleval aastal peetud raamatukoguhoidjate päeval võtsid sõna selles asjas mitmed raamatukogunduse tegelased, nagu h-rad H. Veiss, A. Sibul, A. Kurvits j. t. Iseäranis suure tähtsusega on rändraamatukogud maaelanikele, kuna linnades enam-vähem igapähele on võimalik raamatukoguga ühendust pidada ja oma lugemishimu rahuldada. Minule näib aga, et maaelanikel tuleb veel kaua oodata rändraamatukogusid, sest paistab nagu pole kellelgi aega neid kogusid korraldada. Siin peavad algatust tegema need, kellel rändkogusid kõige enam vaja, sest keskkohatade peale loota on ainult ajakaotus. Näitena võiks tuua omal algatusel loodud rändraamatukogusid: 1) Saksa kultuuroromavalitsuse juures ja 2) Eesti Esperanto Liidu juures. Mõlemad kogud leiavad elavat kasustamist. Maal asuvad raamatukoguhoidjad, kooliõpetajad ja teised haridustegelased, nõudke rändraamatukogu oma alevikku, valda ja külla! Informeerige enda sammudest ka Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu, kes siis omalt poolt võib rändkogude organiseerimiseks samme astuda. Meil leidub raamatuid ja leidub ka küllalt lugejaid — on vaja ainult, et raamat muutuks kättesaadavaks igale soovijale.

Praegu toimetab raamatute väljasaatmist vist ainult Tallinna Keskraamatukogu. Oleks soovitav, kui meie ajakirja veergudel ilmuks selle raamatukogu väljasaate tingimused ehk määrused*) On tõesti vajadus rändraamatukogude järele, kuid ainult oma algatus viib meid sihile!

Martin Nael.

Kirjandusest.

RICH. ANTIK: *Oskussõnastik raamatukogunduse ja bibliograafia alalt eesti, saksa ja vene keeles.* Trt. E. K. S. 1931. 105 lk.

Sarnase oskussõnastiku järgi on ammu tuntud vajadust raamatukogutegelaste seas. Tänuväärne töö on nüüd tehtud ja antud kriteerium, mille alusel teostada ühtlustamist oskussõnade alal. Teose koostis on teaduslik ja täppis.

---

*) Määrus raamatute väljasaatmise kohta Tallinna keskraamatukogust väljaspool Tallinna piire asuvaile kodanikele on Haridusministeeriumi poolt saadetud kõigile avalikkudele kogudele 7. nov. 1927. aastal. Siis on määrus veel avaldatud A. Kurvitsa raamatutes: „Raamatukogu ja vabaharidusetöö“ lhk. 138 ja „Seadused ja määrused hariduse alal“ lhk. 313.

Tallinna keskraamatukogu kavatseb esitada täiendusi ja parandusi määrusele ja kui need kinnitust leiavad, siis võiks määrused avaldada ka ajakirjas.

Toimetus.

Juhin tähelepanu mõningaile seigule. Kui 1929. a. ilmusid kataloogimisjuhised („Raamatukogu“ nr. 2.), siis tarvitati seal sõnu *täienduskaart* ja *juhatuskaart*, mis on saanud nüüd üldmaks-vaiks, kuid oskussõnastiku järgi peab olema *täiendused*, *lisasedel*, *juhatuskaardi* asemel *viitusedel*. Sõnastiku väljaandmisel on ruumi kokkuhoiu mõttes käidud põhimõtte järgi — üldtuntud sõnad välja jätta. Ometi on sees sõnad: maakaart, plaan, pilt jne., kuid puuduvad: järjenumbr, raamatuteloetavus, lugemise intensiivsus jmt. raamatukogundusse puutuvad sõnad. Seni tarvitati *nõudeleht*, sõnastikus on üles võetud ainult *soovisedel*, seni oli *kohallugemine*, nüüd tuleks *kohalkasutamine*.

Sageli kerkis küsimus, kuidas öelda eesti keeles saksa *absatz*, seda polnud ka õigekeelsuse-sõnaraamatus; R. Antiku „Oskussõnastiku“ põhjal võime siis sama sõna tarvitada „eestistatult“ — *absats*, ka *taandrida* ehk *aliinea*.

Kahju, et ruumi ptudusel on tulnud loobuda definitsiooni lisamisest sõnade juurde, uusmoodustiste juures oleks olnud see hädatarvilik, näit. *täärama*, kuigi mõne sõna juures sulgudes leidub ka seletus, näit. *täiustama* — uuesti teatud alaga täiendama.

Sõna *anne* on tavaliselt teisemõisteline, kui siin on antud. Meil ilmuvad E. Kirj. Seltsi poolt mitmed „Kogutud teosed“ (Kalda jt.), millelele märgitud 1. anne, 2. anne..., kuna *ande* tähendus oskussõnastiku järgi on saksa *Lieferung*, vene *võpusk*, siis ei saaks kuidagi kogutud teoste üksikraamatuid nimetada *andeiks*, vaid peaks olema *kõide*. (*Band, tom*). *Anne* oleks siis, kui teos ei ole iseseisva paginatsiooniga ja järgneb teises vihus.

Ühestki raamatukogust ei tohiks puududa meie vähene raamatukogunduse ala kirjandus, kuhu hulka kuulub ka R. Antiku „Oskussõnastik“.

H. M.

Parimat 1931. a. ilukirjandusest avalikkudele raamatukogudele.

A. H. Tammsaare. Tõde ja õigus III, 441 lk. Hind 5.75.

Vargamäe Indrek elab kaasa 1905. a. sündmused, puutub kokku mõnesuguste isikutega, kuulab nende arutlusi, arutleb ja juurdleb ise, otsides elus „tõde ja õigust“.

M. Metsanurk. Elu murrab sisse. Novellid, 190 lk. Hind. 3 kr.

Viis novelli, enamikus süvenemised isikute hingeellu, ühenduses mõnesuguste ühiseluliste ja isikliste probleemidega.

O. Luts. Talvised teed. Mälestusi II, 203 lk. Hind 3.50 kr.

O. Luts. Läbi tuule ja vee. Mälestusi III, 195 lk. Hind 3.25.

O. Luts jätkab oma mälestusi ajast, mil käis l. a. vallakoolis. Esitab pisi-asju kodusest ja kooli elust, mõjutades lugejat peamiselt lihtsa ja südamliku stiiliga.

- A. *Kivikas*. Vekslivõltsija. 198 lk. Hind 6 kr.
Kirjanik Lodjapuu pihtimus, keda boheemlase elu viis vekslivõltsimiseni, vanglani ja enesetapmiseni. Sügav isikuromaan, valgustab aga ka ühtlasi meie ühiskondlikku, eriti boheemkonna elu.
- A. *Kallas*. Püha Jõe kättemaks. 142 lk. Hind 1.50 kr.
Raamat käsitleb ajajärku eesti ajaloo, mil Toomapäeval mehed viljakottides läksid vallutama Viljandit. A. Kallas kujutab neid sündmusi võimsate piltidena ning loob eesti talupojast kangelase, kes seisab kui kalju kesk salapärasest põhjamaa loodust.
- A. *Järnefelt*. Greeta ja tema Issand. 290 lk. Kr. 3.75.
Soome lihtsate maainimeste perekonna-traagika: vaenminia ja nadude vahel viib õrnatundelise mehe enesetapmiseni.
- M. *Jotuni*. Argielu. 157 lk. Hind 2.75 kr.
Kirjeldus ühest ainsast päevast kuski kõrvalises Soome maanurgas. Maainimesed, nende elu oma murede ja rõõmudega esineb lihtsalt ja jämedatoimeliselt, ilustamata ja liialdamata.
- W. *St. Reymont*. Talupojad II. Talv. 342 lk. Hind 4.50 kr.
Jätkub traagiline vastuolu isa ja poja vahel, kes armunud ühesse-samasse naisesse. Sellega kaasas läbilõige poola talurahva talvisest tööst ja elust.
- P. *Loti*. Ühe võõrlegionääri romaan. LUB 167—8. 128 lk. Hind 50 s.
Prantsuse sõduri armuromaan neegritariga. Kirjanik oskab leida traagilisi vastuolusid, süvendada peene hingeelu analüüsiga ja meisterlikkude loodusepiltidega troopilisest Aafrikast.
- F. *Herczeg*. Elu värav. LUB 171—2. 128 lk. Hind 50 s.
Ajalooline jutustis Ungari minevikust, mille tegevus areneb Roomas a. 1512. Ajaloolised sündmused on osavalt põimitud „romantiliste asjaoludega“.
- A. *Jakobson*. Miika Valtsbergi roim. Esimene romaan tsüklist „Andruksonide suguvõsa“. 447 lk. Hind kr. 5.50.
Selle romaani meisterlikult iseloomustatud tegelased kuuluvad läinud sajandi esimesesse poole, kus valitsesid teravad vastolud küla ja mõisa vahel. Haaravalt on kujutatud mõisa karjase ja tema naise perekonna-traagika: mees — vana, kiiürakas ja lombak, iseloomult salalik ja vihakandja, naine aga — noor, veetlev ja elujõuline. Noore temperamentse Miika ilmumine silmapiirile viib abielu laeva lõpulikult karile, kutsudes esile isegi kuriteo, mis tasub end kätte.

Eesti raamatukogunduse bibliograafia.

IV. 1928.—XII. 1930. a.

12. 13. Ajalehed. Ajakirjad.

- Aitsam, M.* Kümme aastat. Õitsituled VIII (1929.), lk. 122—131.
- Eckardt, Johannes.* Beiträge zur Geschichte des deutsch-baltischen Zeitungswesens. Schriften zur Geschichte des Zeitungswesens. Ludwigshafen, i. a. (1929.), 52 lk.
- Kruus, Hans.* Vastasrindliku ajalehe soetamise küsimus ärkamisajal. Õitsituled VIII (1929.), lk. 19—24.
- Prants, H.* Eesti ajakirjanduse noorusaegadelt VI järg*). Õitsituled VII (1928.), lk. 11—15.
- Prants, H.* Eesti ajakirjanduse okasaegadelt. Õitsituled VIII (1929.), lk. 78—84.
- Prants, H.* Eesti ajakirjanduse sündimata lapsed. Õitsituled VII (1928.), lk. 58—59.
- Winkler, Al.* Aus der Frühzeit des Estländischen Zeitungswesens. Reval, 1929. 31 lk. Äratrük Revaler Bote'st 1928. nr.nr. 238—241, 243, 244, 247, 248.
- Visman, H.* Ligi 2000 aastat ajalehe sünnist. Õitsituled VIII (1929.), lk. 86—87.

18. Bibliograafia.

- Kirjastus-Ühisus „Agronoomi“ põllumajanduslik kirjandus.* Tallinna, 1928. (8) lk.
- Ajalehed ja ajakirjad.* (Nimestik). Riikline Aadressraamat. 1929—1930., lk. 245—249.
- Bücherverzeichnis der Wanderbücherei des Kulturamtes der Deutschen Kulturverwaltung.* Reval, Zweites. 1928., 64 lk. Drittes. 1929., 19 lk.
- Eesti Ev.-Luth. usu kirikuõpetajate raamatukogu nimestik.* Reval, 1929. (8) lk.
- Eesti Kirjanduse Seltsi uudisteosed II—IV.* Tartu, 1928—1930. 39+(1)+26+(2)+30+(2) lk.
- Eesti Kirjanduse Seltsi kirjastusel ilmunud ja müügil olevate raamatute nimestik.* Tartu, E. K.-Üh. „Postimees“, 1929. Jaan. (8) lk., mai (8) lk., juul. (8) lk., nov. 15+(1) lk.
- Eesti raamatute üldnimestik 1924—1928.* Tartu, E. Kirj. Selts, i. a. (1930.). IV + 554 lk. Ilmunud ka „Eesti Kirjandus“ lisana 1928—1930., lk. 449—554*).

*) NB. Õitsituled II (1923.) ja järgmised nr-id. Raamatukogu nr. 2., lk. 122.

*) NB. Eelmine osa, lk. 1—448 loendatud Raamatukogu nr. 2., lk. 122.

- Arvustus: R. Antik.* Esimene eesti üldbibliograafiline teos. Postimees, 7. IX. 1930., nr. 36.
- Eesti raamatute üldnimestik 1929.* „Eesti Kirjandus“ lisana 1929—1930., lk. 1—133.
- Eta. Ajalehtede kataloog.* 7. väljaanne, Tallinna, 1928., 64 lk.
- Jõulu-raamatud.* Väljavalik uemast saksa kirjandusest. J. G. Krüger, o.-ü., Tartu, 1928., 48 lk.
- Каталог пьес театральной библиотеки Союза Русских Пр. и Благ Об-в в Эстонии 1930. Вестник Союза Русск. Пр. и Благотв. Об-в в Эстонии. 1930. Nr. 1—6 lk. (14—16) + (28—30) + (44—47) + 60—62) + (77—79) + (94—95).
- Kirjanduslikke Uudiseid.* Uute raamatute tutvustaja. Nr. 22—37. Tartu, Loodus, 1928.—1930., nr. 22 (sept. 1928) — nr. 37 (dets. 1930).
- 325 odavat raamatut.* Nimekiri E. K.-Ü. „Postimehe“, raamatukaupluse korraldatud odavatel raamatunädalatel 3.—15. veebruarini 1930. a. Tartu, 1930., 16 lk.
- Lepik, E.* Bibliographische Beiträge zur ostbaltischen Pilzflora. I. äratrükk: Sitzungsberichte der Naturforscher-Gesellschaft bei der Universität Tartu. K. XXXVI, 1—2, 1929., 62 lk.
- K. O/Ü „Looduse“ raamatute nimestik.* Tartu, 1930., 7 + (I) lk.
- Nimestik Eestis ilmuvate ajakirjade ja ajalehtede kohta, mida võib tellida posti vahetähtsusega.* Tallinn, 1929., 44 lk.
- Näidendite kataloog IV.* Tallinna, T. Mutsu Teatrikirjastus, 1929., 278 lk.
- E. K. Ü. „Postimehe“ kirjastuse ja pealao raamatute nimekiri.* Tartu, 1929. a., 36 lk., 1930. a. 29 + (3) lk.
- Raamatukogudele soovitatavate raamatute nimekiri.* Tallinna, Eesti Haridusliit, 1929., 29 + (3) lk.
- Ilmunud ka Vabaharidustöös 1929., V—VI, lk. 101—105, VII—VIII lk. 136—144, 1930. I lk. 6—14, III lk. 75—78.
- Arvustus: P. Hamburg.* Eesti Haridusliidu poolt koostatud avalikkudele raamatukogudele soovitatavate raamatute nimekiri. Eesti Kirjandus, 1929., nr. 9, lk. 388—391.
- H. Mugasto.* Märkmeid P. Hamburgi kirjutise puhul „E. H. L. poolt koostatud avalikkudele raamatukogudele soovitatavate raamatute nimekiri“. Eesti Kirjandus, 1929., nr. 11, lk. 478—480.
- Riigi raamatukogu raamatute lisanimestik.* Tallinna, 1929., VIII + 317 + (3) lk.
- S(eitsmenda) P(äeva) A(dventistide) K(oguduste) Eesti Liidu kirjanduse hinnakiri.* Tallinna, E. Kirj. Üh., 1929., 16 lk.
- Tallinna Keskraamatukogu. Täiendusnimestik.* Tallinna, E. Kirj. Üh., 1929., 184 lk.

Tüielik eesti raamatuturu kataloog. Lisa I, 1928., Tallinna Kirjastajate ja Raamatukauplejate Ühing, 1930., Tartus, X + 117 + (I) lk.

Wilberg, G. Verzeichnis der floristischen Literatur. Loodusuurijate Seltsi Aruanded. K. XXXV, 3—4 (1929), lk. 325—338.

Ühevaatuslikud näidendid. Valikud II—VIII. Tallinna, Teatrikirj. 1929—1930., (2) + 22 + (2) + 38 + (2) + 20 + 28 + 27 + (I) + 30 + (2) + 35 + (I) lk.

19. Raamatukoguteadus.

Aruanne ..... raamatukogu ..... tegevusest. Vorm nr. 7. Tallinna, E. Kirj. Üh., i. a. (1928). (4) lk.

Biržiška, Vac. Pirmoji Pabaltijo Bibliotekiniku konferencija Rygoje. Bibliografijos Žinios. 1930., nr. 5, lk. 129—132.

Dr. Pirma Latvijas, Igaunijas un Lietuvas bibliotekaru konference. Latviju Gramata. 1930., nr. 5, lk. 306—307.

Ferle, Fr. Bibliographischer Wegweiser durch die Ostbaltische landwirtschaftliche Literatur seit 150 Jahren. Riga, 1930., 51 lk.

Гильдебранд, Е. Народная библиотека и „День книги“. Вестн. Союза Русских Просв. и Благ. Об-в в Эстонии. 1930. № 2 lk. 17—20.

Kallits, A. Raamatute vahetuskogudest. Üliõpilasleht, 1930., nr. 7, lk. 185.

К вопросу о карточном алфавитном каталоге. Вестник Союза Русских Просв. и Благ. Об-в в Эстонии. 1930. № 3, lk. 35—

K(angro)-P(ool), R. Autorite õigustest ja laenuraamatukogudest. Päevaleht, 14. II. 1930., nr. 44.

K.-r. Avalikud raamatukogud ja iluline kasvatus. Vabaharidustöö, 1928., V—VI, lk. 108.

Kurvits, Al. Raamatukogu ja vabaharidustöö. Tartu, Eesti Kirj. Selts 1929., 143 + (1) lk.

Arvustus: A: (1). Mugasto. Al. Kurvits — Raamatukogu ja vabaharidustöö. Vabaharidustöö, 1930., VII—VIII, lk. 124.

Narva-Jõesuu alevi avaliku raamatukogu raamatute tarvitamis-määrused. Narva, 1930., (8) lk.

P(uu), G. II. raamatukoguhoidjate kongress. Vabaharidustöö 1929., VII—VIII, lk. 122—124.

Puu, G. Ülevaade Harjumaa avalikest raamatukogudest. Vabaharidustöö 1930., VII—VIII, lk. 123—124.

Raamatukogud. A. Kurvits. Haridustegelase käsiraamat. Tallinna, 1929., lk. 47—55.

Raamatukogud. (Nimestik). Riikline Aadressraamat. 1929—1930., lk. 229—243.

- Raamatukogu nr. 2. Raamatukogunduse ajakiri.* Tallinn, Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu, 1929., lk. 65—136.
- Raud, Aug. Kooliaineraamatukogudest.* Kasvatus 1930. VI., lk. 272—276.
- Schmidt, H. Kooliraamatukogud,* Kasvatus 1930. I., lk. 13—19, II. lk. 73—78, III. lk. 113—116.
- Tallinna keskraamatukogu tarvitamise määrused.* Tallinn, E. Kirj. Üh. 1929., (4) lk.
- Tallinna Keskraamatukogu Teated.* I—II aastak. 1929 (nr. 1—5). 1930 (nr. 1—3), Tallinna Keskraamatukogu.
- Arvustus. Fr. Puksov. Vabaharidustöö 1930., nr. VI, lk. 104.
- Treffeldt, J. Raamatukogude osakondadest.* Vabaharidustöö 1928. IV., lk. 86—88.
- Tuisk, A. Avalikud raamatukogud 1926. ja 1927/28. a.* Eesti Statistika nr. 91 (1929), lk. 358—367. Avalikud raamatukogud 1928/29. a., nr. 107 (1930), lk. 551—557.
- Vabaharidustöö VI 1930. Raamatukogunduse erinumber.* Tallinn, Eesti Haridusliit, lk. 97—112.
- Visnapuu, H. Soovitavatele raamatutele vaja nimekirja. Mõtteid raamatuturult.* Vaba Maa 21. X. 1930., nr. 246.

19. Raamatu- ja trükiasjandus.

- Eesti Graafika. Eesti graafika- ja raamatuköitmisloostuse Ettevõtjate Ühingu häälekandja.* Tallinna, 1930., nr. 1—4, 38 lk.
- Eesti-Läti-Soome trükiloosturite kongressil peetavate referaatide konspektid tõlgetega eesti-, läti- ja soome keeles.* Tallinn, 1930., 64 lk.
- Esimene eestikeelne raamat leitud.* Päevaleht, 28. II. 1930., nr. 58.
- Bolšakow, K. Käsiraamat kirjaladujaile.* 4—15 vihkk. Tallinna, Eesti Trükiloosturite Liit, 1928—1930., lk. 49—240.¹⁾
- Geness, Julius. Eesti exlibris.* Olion 1930. V., lk. 13—15.
- Семенов, Б. Русские народные библиотеки и их работа Вестник Союза Русских Просв. и Благ. Об-в в Эстонии.* 1930. № 12 lk. 177—183.
- 251. aastane paberi vabrik.* Öitsituled VII (1928), lk. 79—80.
- Kompus, Hanno. Eesti illustreeritud raamat.* Päevaleht, 30. III. 1930., nr. 88.
- Kompus, Hanno. Eesti raamatu välimusest.* Looming 1930., nr. 4, lk. 452—456.
- Kompus, Hanno. Eesti trükiloosturite näitus.* Olion, 1930. VI., lk. 27—31.
- 10 aastat Vaba Maa trükiloosturite teenistuses.* Vaba Maa, 24. VIII. 1930., nr. 197.

¹⁾ NB. Raamatukogu nr. 2, lk. 125.

- Tavet Mutsu Teatriraamatukogu nimekirj.* Tallinnas, 1930., 106 lk.
- Lepp, A. Kirjastus ja ajakirjandus 1927/29.* Eesti Statistika nr. 109 (1930), lk. 677—696.
- Mugasto, H. Meie lugejaskonna raamatute valikust rahvaraamatukogudest.* Vabaharidustöö, 1928. VIII., lk. 147—150.
- Mägiste, J. Vanim eestikeelne trükiteos aastast 1535.* „Eesti Kirjandus“, 1930., nr. 10, lk. 484—490.
- Palm, August. Ühest hästivalitud raamatusarjast.* „Eesti Kirjandus“, 1930., nr. 6, lk. 268—284.
- Pert, J. Raamat.* Vabaharidustöö, 1930., nr. 1, lk. 1—3.
- Puksov, Fr. 300 aastat Eesti trükiteöstust.* Vaba Maa 4.—6.VI. 1930., nr. 130—132. Päevaleht 3. VI. 1930., nr. 150.
- Puksov, Fr. Raamatu arengloost.* Olion, 1930. III., lk. 33—35.
- Raamatuköitmise õpetus ja muid täiendusi käsitöö pildiajakirja „Töö-õppuse“ 1927. aastakäigu uue trüki juure.* Rakvere, „Töö-õppus“, 1930., 24 lk.
- Raamatu Teataja. Kirjastajate ja Raamatukauplejate Ühingu ametlikud teated.* Tartu, 1927., nr. 1—4; 1928., nr. 1—4; 1929., nr. 1—4; 1930., nr. 1—4.
- Tiitsmaa, A. Kuidas leiti eesti vanim raamat.* Olion, 1930., nr. 12, lk. 17—18.
- Urgart, Oskar. Eesti raamat.* Looming, 1930., nr. 2, lk. 205—212.
- Weiss, Hellmuth. Ein niederdeutsch-estnischer Katechismus der Reformationszeit.* Deutsche Akademie. München, 1930., lk. 324—331.
- Weiss, H. und Johanson, P. Bruchstücke eines niederdeutsch-estnischen Katechismus vom Jahre 1535. Beiträge zur Kunde Estlands.* K. XV., 4 (1930), lk. 95—133.
- Vender, Ev. II. kirjandusnädal. Raamat rahva sekka.* Vabaharidustöö, 1929. VII—VIII., lk. 121—122.
- Vüidebaum, R. Esimene trükikoda Põltsamaal.* Sakala, 8. V. 1930., nr. 51.
- Winkler, Henry. v. Schriftenverzeichnis. Der estländische Brennschiefer.* Reval, 1930., lk. 330—342.
- Õpetaja. Raamatukogu terroriseerimine.* Kasvatus, 1928., nr. 8, lk. 421; nr. 9, lk. 469—470.

Biograafiad

- Eesti biograafiline leksikon. Toim. A. Cederberg, H. Koppel, j. t. IV. (Seljamaa-Z), lk. 465—643.* Tartu, 1929. (Akadeemilise Ajalooseltsi Toimetused).¹⁾
- Helm, Heinrich. Meie esimese päevalehe asutaja* (K. A. Hermann)

¹⁾ Köide I—III loendatud „Raamatukogu“ nr. 2, lk. 128.

20. aastaseks surmapäevaks). Õitsituled, VII (1928), lk. 49—55.

H-h. A. H. Tammsaare ajakirjanikuna. Õitsituled, VII (1928), lk. 68—69.

50 aastat raamatukaupmeheks. Carl Krusenbergi juubel. Vaba Maa, 7. IX. 1930., nr. 209.

Esindanud seminari tööna Tartu ülikoolis stud. phil. Th. Krusenberg. Fr. Puksov.

Raamatukogude komisjoni tööst.

Läinud aastal asus Hariduse- ja Sotsiaalministeeriumi juures tööle raamatukogude komisjon, „kelle ülesandeks on hea kirjanduse levitamine, eriti avalikkude raamatukogude võrku kuuluvate raamatukogude kaudu, ja alaväärtusliku kirjanduse vastu võitlemine. Oma ülesannete täitmiseks raamatukogude komisjon jälgib ilmunud kirjandust ja koostab ning avaldab avalikkude raamatukogude võrku kuuluvate raamatukogude täiendamiseks soovitatavate raamatute nimestikke, avaldab arvustusi ilmunud raamatute kohta, valmistab ja arutab kavu raamatukogude juhatajaile kursuste, avalikkude loengute, kirjandusnädalate ja näituste korraldamiseks hea kirjanduse propageerimise otstarbel“.

Komisjoni koosseisu kuuluvad: haridusenõunik J. Kiiwet, H. S. M. peasekretär A. Kurvits, haridusnõunik G. Ollik (juhataja), Tallinna Keskraamatukogu juhataja A. Sibul ja Tallinna linna naiskutsekooli eesti keele õpetaja J. Väinaste.

Komisjon algas oma tööd 1930. a. ilmunud kirjanduse läbi vaatamisega. Nüüd on see töö lõpetatud ja lähemal päevil ilmub sellekohane nimestik, mis raamatukogudele kätte saadetakse. Nimestikku otsustas komisjon võtta ja soovitada avalikkudele raamatukogudele 1930. a. ilmunud raamatutest 171 teost, neist 69 esimeses ja 102 teises järjekorras.

Peale soovitatavate raamatute nimestiku koostamise arutas komisjon veel Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu poolt esitatud üleriiklisel raamatukoguhoidjate päeval vastuvõetud resolutsioone ja märgukirja. Resolutsioone otsustas komisjon toetada ja paluda täidesaatva võimu abi nende teostamiseks. Märgukirjas avaldatud soovidest otsustas komisjon toetada: raamatukoguhoidjate eksamineerimise komisjoni asutamise, maavalitsuste juures tegutsevate avalikkude raamatukogude revideerijate kokkukutsumise ja eeskujuliku õpperaamatukogu loomise sooviavaldusi. Mis puutub soovidesse, mis käsitasid raamatukogude tehnilist korda ja aruannete esitamist, siis paluti neid HSM kaalumisele võtta.

Lähemal ajal asub komisjon 1931. a. ilmunud ja võimaluse järele ka eelmiste aastate kirjanduse läbi vaatamisele.

RAAMATUKOGU

Raamatukogunduse ajakiri

II KÕIDE.

EESTI RAAMATUKOGUHOIDJATE ÜHINGU VÄLJAANNE.
TALLINN, 1932.

S I S U.

1. Ühisele tööle . . . . . 1—2
2. *A. Sibul*. Töö lihtsustamisest avalik. raamatukogudes 3—7
3. *A. Juulman*. Nähteid Viru avalik. raamatukogudest 8—13
4. *H. Mugasto*. Raamaturvalikust . . . . . 13—17
5. *K. Kihlevett*. Avalikud raamatukogud ja koolid . . . 17—21
6. *F. Puksov*. Eesti Raamatukoguhoidjate Ühingu tegevusest 1930. a. . . . . 21—23
7. *A. Saul*. Kavakindla lugemise juhatamise korraldamisest . . . . . 23—25
8. *M. Liblik*. Tartu Ülikooli raamatukogu kataloogid . 25—30
9. Kas levitavad raamatud taude? . . . . . 30—31
10. *O. Urgart*. Eesti Bibliograafia Asutis . . . . . 31—34
11. Üleriikl. Raamatukoguhoidjate päev . . . . . 34—38
12. Kirjandus . . . . . 39—40
13. *A. Jürman*. Rahvusvahelisest Raamatukoguhoidjate Ühingute Liidust . . . . . 41—43
14. Linnade raamatukogude tarvitamisest 1930/31. . . . 43
15. *R. Antik*. Vanade eestlaste puukalender-sirvilauad 49—55
16. *M. Liblik*. Tartu Ülikooli Raamatukogu kataloogid (järg) . . . . . 55—60
17. *B. Linde*. Ilukirjanduse kasutamine kasvatusvahendina 61—64
18. *A. Sibul*. Kursused raamatukoguhoidjaile . . . . . 64—65
19. *F. Puksov*. Tartu ja Pärnu rootsi ülikoolide trükikoda 66—67
20. *B. Linde*. Praha ja Jugoslaavia raamatukogudest ja bibliograafiast . . . . . 67—71
21. *A. Sibul*. Eesti raamatukoguhoidj. Ühingu tegevusest 1931. a. . . . . 71—73
22. E. Raamatukoguh. Ühingu kassa aruanne 73
23. *M. Nael*. Enam tähelepanu rändraamatukogudele . . 74
24. Kirjandusest . . . . . 74—76
25. *F. Puksov*. Eesti raamatukogunduse bibliograafia . . 77—82
26. Raamatukogude komisjoni tööst 82
27. Maa aval. raamatukogude tarvitamine 1930/31. . . . 83
28. *A. Juulman*. Teateid Virumaalt . . . . . 83—84

ILMUS:

ALEKS. SAARNA.

Südameraasukeste agoonia

Hind 4 kr. 50 senti.

ALBERT KIVIKAS.

Vekslivõltsija

Hind 6 krooni.

EVALD KINDLUSTE.

Talvised rändlinnud

Hind 4 kr. 80 senti.

K. O/Ü. „LOODUS“ Tartu

A. KALMET'i

raamatuköitmise töökoda

Rataskaevu tän. 6, tel. 433-05

VALMISTAB KÕIKSUGU KÖITETÖID
JA MAPPE HÄSTI JA ODAVASTI —
RAAMATUKOGUDELE JA KANTSE-
LEIDELE.

Raamatud igalt teaduse alalt.

— Ilukirjandus —

Välismaa ajakirjade parim tellimiskoht

Kluge & Ströhm

Raamatukauplus

Tallinnas, Pikk tän. 9.

Tellimised ja järelepärimised täidetakse viibimata.

Nimekirjad hinnata.

Igale raamatukogule on vajaline

raamatukogunduse aiakiri

„RAAMATUKOGU“

Ilmub 2 korda aastas ERÜ väljaandel. Aastakäigu hind 75 senti.

Raamatukogu on ainsaks kutseliseks ajakirjaks, mille sihiks on igakülgsest kaasa aidata raamatukogude arengule.

Pakub nii teoreetilisi kui praktilisi juhtnööre raamatukoguhoidjale.

Toob ülevaateid Eesti raamatu ja raamatukogude ajaloost.

Ühelgi raamatusõbral ei tohi puududa ajakiri „Raamatukogu“. Üksikud numbrid saadaval paremaist raamatukauplustest.

Pealadu Tallinna keskraamatukogus, Vabaduse puiestee 4.

Maa avalikkude raamatukogude tarvitamine 1930/31. aastal.

Eesti Raamatukoguhoidjate Ühing pööras maavalitsuste poole palvega saata kokkuvõtteid maakonnas töötavate avalikkude raamatukogude kohta 1930/31. aruande aastal. Saadud vastuste ja teisalt saadud andmete najal on koostatud alltoodud tabel, mis annab pildi maa avalikkude raamatukogude koostisest ja raamatukogude kasutamisest eelmisel aruande aastal. Mis puutub Viljandimaasse, siis ei saadud sealt andmeid 1930/31. aasta kohta. Tabelis on toodud 1929/30. a. andmed. Kui neile maaraamatukogude kohta käivaile andmeile juure lisada linnade andmed, mis toodud ajakirja eelmises numbris, siis saame üldpildi meie avalikkude raamatukogude kasutamisest 1930/31. aruande aastal.

Maad	Kogude arv	Laenajate arv	Kõidete arv	Kõiteid ühe elan. kohta	Laenatud kõiteid	Laenatud elaniku kohta
Viru	51	6.364	44.124	0,41	101.158	0,93
Järva	57	14.212	32.369	0,64	50.891	1,00 ¹⁾
Harju	84	10.001	49.468	0,54	96.102	1,06
Lääne	39	4.671	22.975	0,33	45.141	0,64
Saare	40	4.445	21.962	0,41	45.898	0,85 ²⁾
Pärnu	72	6.097	47.282	0,67	75.144	1,06
Viljandi	56	3.923	31.883	0,49	52.534	0,81
Tartu	92	8.352	52.372	0,44	67.934	0,57
Valga	95	1.897	11.424	0,40	22.429	0,79
Võru	61	7.140	36.358	0,48	61.579	0,81
Petseri	23	2.420	10.588	0,18	15.065	0,26
	600	69.522	360.805	0,46	634.175	0,80

Teateid Virumaalt.

Virumaal teotses 1930/31. a. 51 avalikku maaraamatukogu 79 osakonnaga. Eelarveaasta jooksul avati 2 uut raamatukogu. Raamatukogujuhatajaid lahkus 12, tuli juurde uusi — 14. Raamatukogudes oli 31. märtsil 1931. a. 44.124 köidet, seega 36 köidet iga 100 Virumaa elaniku kohta. Juurde muretseti aasta jooksul 5.113 köidet. Registreeritud lugejaid oli raamatukogudes 6.364, seega 5,18% maakonna elanikkude arvust. Lugemiseks võeti 101.458 köidet. Keskmiselt loeti ühe elaniku kohta 0,82 köidet (eelm. a. 0,72 k.). Üle 2 raamatu loeti iga vastavas piirkonnas

1) 7 raamatuk. puuduvad andmed.

2) Andmed toodud 39 raamatukogu kohta.

asuva elaniku kohta N.-Jõesuu alevi, Koolimäe, Vohnja, Sagadi ja Jõhvi al. raamatukogudes; üle ühe raamatu — Porkuni, Simuna, Mustajõe, Samokrassi, Võsu, Rakvere valla, Nurmetu, Jõhvi valla, V.-Maarja, Illuka, Kallivere, Saksi, Vaivara, Mäetaguse, Tudulinna, Voka ja V.-Jaagupi raamatukogudes. Keskmiselt on koefitsiendid: liikuvus — 2,29, loetavus — 15,94 ja intensiivsus — 36,50. Toetust jagati raamatukogudele valdade ja alevite poolt keskmiselt ühe elaniku kohta 5,7 senti; üldse kulutasid raamatukogud mitmesuguste toetuste arvel keskm. ühe elaniku kohta 12,1 senti. Võrreldes eelmise aastaga on märgata lugejate ja loetud kirjanduse arvulist tõusu, korralikumaks on muutunud rakendusraamatute pidamine ja aruannete esitamine ning tõusnud on ka viimaste täpsus.

Paremaid töötulemusi kirjanduse levitamise mõttes on saavutatud alevites ja neis valdades, kus valla avalikkude raamatukogude võrgus teotseb rohkem kui üks raamatukogu. Mõnel pool on ka raamatukogu osakonnad tugevasti aidanud loetud raamatute arvu tõsta, kuid kindlasti töötavad iseseisvad raamatukogud palju elavamalt kui raamatukogude osakonnad. Isegi väga väikese toetusega iseseisvad raamatukogud on paremini töötanud, kui rikkalikuma toetusega raamatukogu osakonnad. Üldiselt — *mida väiksem iseseisva raamatukogu tegevuspiirkonna raadius, seda rohkem on laenuetatud köiteid ühe piirkonnas asuva elaniku kohta.*

Kuna Virumaa avalikkude raamatukogude võrk on väga hõre (ligi 2 korda hõredam kui teistes maakondades), siis on maavalituse haridusosakond reale valdadele teinud ettepaneku avada juurde uusi raamatukogusid või arvata kohalikke eraraamatukogusid toetustsaavate raamatukogude võrku. Uus raamatukogude võrgukava hakkas maksma 1. aprillist 1932. a.

Paberi ja kirjutusmaterjali ladu

KARL LOOG

Tallinnas, Raekoja plats 13, II korral

Kõnetr. 449-13

TALLINNA EESTI KIRJASTUS-ÜHISUSE „PÄEVALEHE“
raamatu- ja kirjutusmaterjaliladu

on kõige suurem, täielikum ja valikurikkam Eestis.

MAA- ja LINNARAAMATUKOGUDELE

soovitame rikkalikus valikus kodu- ja välismaa

teaduslikku- ja ilukirjandust

ja haridusministeeriumi poolt kinnitatud
raamatukogu rakendusmaterjale.

Valmistame oma köitekojas
maitserikkalt ja kindlalt igasugu
LIHT- ja ILUKÖITEID
üksikutele ja kogudele.

*Kõige võõrkeelsete raamatute, aja-
kirjade ja ajalehtede peale võtame
tellimisi vastu ja täidame kiiresti.*

TÄIELIKUD RAAMATUTE NIMESTIKUD KOGUDELE
HINNATA.

Kõige kasulikumad ostukohad:

T. E.
K. Ü.

„PÄEVALEHE“

T. E.
K. Ü.

raamatu- ja kirjutusmaterjalikauplused

TALLINNAS,

S. Karja t 23. Tel. 15-13. — Pikk t. 2. Tel. 434-94

Suurim ja odavaim raamatute ostukoht Eestis.

Socvitame oma rikkalikust laost

kooli- ja rahva- raamatukogudele

ilu-, jutu-, laste- ja teaduslikku kirjandust, igasuguseid raamatukogude rakendusmaterjale ja raamatute köitmise tarbeid.

Odav ja nägus raamatuköitmine kogudele.

Riigi-, linna-, seltskonna- ja eraasutustele igasuguseid kontortarbeid, kirjutusmaterjale, kontoriraamatuid jne.

Iga aastaga suurenev läbimüük tõendab lugupeetud tarvitajaskonna rahulolemist meiega, mis üksi ei loetu meie korralikule ja kiirele tellimiste täitmisele ja mõõdukatele hindadele, vaid ka meie suurele sortimendile.

Võtame vastu ja täidame kiiresti tellimisi kõigi võõrkeelsete raamatute, ajakirjade ja ajalehtede peale.

K.ü.

„Rahvaülikool“

Harju tn. 48, omas majas, tel. 444-39, 444-37.

Jaani tn. 6, pangamajas, „ 446-67, 446-66.

Meie täieliku raamatute nimekirja saadame *hinnata igale kogule* sellekohase nõudmise puhul.